

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 57.

Tisdagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 121, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 2 af andra hufvudtiteln gjorda framställning om höjning af justitierådens aflöning, blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkänd af kammaren.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 122, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förflyttning af flottans station i Stockholm till Elfvik å Lidingön, dels ock en i anledning af samma proposition väckt motion.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blef åter bordlagdt sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, n:o 9.

§ 5.

Efter föredragning häruppå af sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, n:o 10, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Till afgörande förelåg härefter första särskilda utskottets memorial, n:o 5, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

I utlåtandet n:o 3 hade utskottet hemställt,

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling ett vid utlåtandet fogadt förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen;

2:o) att Riksdagen måtte, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med utskottets under punkten 1:o) gjorda hemställan blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och af Konungen gillad, för sin del antaga ett förslag till lag om val till Riksdagen af den lydelse utskottets ifrågavarande utlåtande utvisade; och

3:o) att de under mom. a)—p) upptagna, i ämnet väckta motionerna måtte, där de ej genom utskottets under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunde anses besvarade, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Första Kammaren hade beslutit,

att med afseende å punkten 1:o) förkasta utskottets förslag till grundlagsändringar, men däremot antaga till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling det grundlagsändringsförslag, som framställdes i den af herr O. Jonsson m. fl. vid punkten afgifna reservationen, äfvensom förkasta det grundlagsändringsförslag, som framställdes i den af herr K. A. Staaff m. fl. inom Andra Kammaren väckta motionen n:o 203;

att beträffande punkten 2:o) bifalla den hemställan, som gjorts i den af herr O. Jonsson m. fl. vid denna punkt afgifna reservationen;

att med afseende å punkten 3:o) a, c)—g) samt i)—p) bifalla utskottets hemställan, i hvad den ej kunde anses besvarad genom kammarens beslut vid behandlingen af punkten 1:o); samt

att beträffande punkten 3:o) b) och h) förklara utskottets hemställan besvarad genom kammarens beslut öfver punkten 2:o).

Andra Kammaren åter hade beslutit,

att med afseende å punkterna 1:o) och 2:o) afslå hvad utskottet hemställt samt bifalla de af herr Andersson i Västra

Nöbbelöf m. fl. afgifna, vid dessa punkter fogade reservationerna; samt

att beträffande punkten 3:o) bifalla utskottets hemställan, i hvad den ej kunde anses besvarad genom kammarens under punkterna 1:o) och 2:o) fattade beslut.

Mellan kamrarnas beslut i fråga om utskottets hemställan i punkten 1:o) förelåg skiljaktighet beträffande lydelsen af § 9 riksdagsordningen, i det att Andra Kammaren beslutit att till hälften nedsätta det taxeringsvärde och det inkomstbelopp, som vore bestämmande för valbarhet till Första Kammaren, så att följaktligen nu stadgade taxeringsvärde 80,000 riksdaler utbyttes mot 40,000 riksdaler och nu gällande inkomstbelopp 4,000 riksdaler ersattes med 2,000 riksdaler, medan däremot Första Kam-maren lämnat paragrafen i denna del oförändrad.

Utskottet, som funnit, att en sammanjämkning lämpligen kunde ske så, att de för valbarhet till Första Kammaren bestämmande siffrorna å taxeringsvärde och inkomst fastställdes till respektive 50,000 riksdaler och 3,000 riksdaler, hemställde att kamrarna måtte, med frånträdande hvardera af sina beträffande utskottets hemställan i punkterna 1:o) och 2:o) af utlåtandet n:o 3 fattade beslut,

1:o) antaga att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling ett vid memorialet fogadt, i enlighet härmed upprättadt förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 23, 25 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; och

2:o) antaga, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med utskottets här ofvan under punkten 1:o) gjorda hemställan blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och af Konungen gillad, förslag till lag om val till Riksdagen af den lydelse, utskottets i punkten 2:o) af utlåtandet n:o 3 gjorda hemställan utvisade, dock med den ändring, att stadgandet om lagens ikraftträdande skulle erhålla följande affattning:

Denna lag träder i kraft samma dag som det hvilande förslaget om ändring i §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 23, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt; dock att i fråga om val till Andra Kammaren, de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden skola tillämpas intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herrar *Staaff*, friherre *Bonde*, *Henricson*, *Berg* i Stockholm, *Kvarnzelius*, *Bergström*, *Jansson* i Djursåtra och *Larsson*, i Lund hvilka ansett utskottet böra hemställa, att Första Kammaren,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) måtte, med frånträdande af sitt beträffande § 9 riksdagsordningen fattade beslut, antaga den af Andra Kammaren beslutade lydelsen af denna paragraf till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling; samt herr *Branting*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Efter föredragning af *punkten 1:o*) lämnades på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern Lindman, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då Riksdagens båda kamrar i lördags fattade sina beslut, Första Kammaren i öfvenstämmelse med herr Olof Jonssons med flera reservation, Andra Kammaren i öfverensstämmelse med herr Hans Anderssons med flera reservation, så visste hvar och en i såväl denna som Första Kammaren, hvad dessa beslut inneburo, nämligen att på grundvalen af de båda besluten skulle åstadkommas en lösning i form af en sammanjämkning af sagda beslut. Väl kan man — och det har äfven skett — häremot anmärka, att det icke är rätt att på en så kallad kompromiss bygga lösningen af en sådan stor fråga som vår rösträttsfråga, men jag hemställer dock, huruvida man kan kalla detta för en kompromiss. För mig ställer sig frågan så, att om, när man sträfvar efter att erhålla en lösning af en stor och betydelsefull fråga, denna fråga blifvit löst så till vida att nästan hvar och en är med om och vill biträda beslutet uti de stora hufvuddragen, nämligen här beträffande valrätten till Andra Kammaren, samt beträffande en så betydelsefull reform som genomförandet af en långt och djupt gående utvidgning af den kommunala rösträtten, äfvensom införande af arfvode till Första Kammarens ledamöter, samt då alltså slutligen endast en punkt återstår, i hvilken meningarne stå stridiga mot hvarandra, nämligen frågan om valbarhetscensus till Första Kammaren — då, säger jag, måste jag fråga: kan man kalla detta en kompromiss, som på något sätt skulle innebära något förkastligt? Nej, mina herrar! Tvärtom anser jag, att det skulle vara värdigt sanna svenskar att, då allt ligger klart och endast denna jämförelsevis betydelselösa meningsskiljaktighet återstår, i den delen söka möta hvarandra och åstadkomma en öfverenskomelse mellan de olika åsikterna, hvarvid både den ena och den andra parten något gäfvde efter för att kunna mötas. Om sålunda också enligt min mening den skiljaktighet i lördagsbesluten, som förefinnes, måste betraktas såsom oväsentlig, så är den i alla fall en skiljaktighet, som det är nödvändigt att öfvervinna, och konsekvensen blir, att man nödvändigtvis måste taga den sammanjämkning, som särskilda utskottet här har föreslagit.

Mina herrar, för min del ser jag helst att jag får gå på klara vägar, och det sätt, hvarpå regeringen i denna fråga uppträdt såväl under fredagens som lördagens debatter, visar till fullo, att regeringen då ville tydligt lägga i dagen, hvad den för sin del ansåg vara klart och riktigt. Jag vill fullfölja samma väg äfven nu, då jag uttalar, att regeringen för sin del anser det önskvärdt, att den af utskottet föreslagna sammanjämknigen varder af båda kamrarna antagen, och att regeringen för sin del icke vill biträda något förslag, som går *utöfver* denna sammanjämkning. Regeringen vill acceptera den och vill tillstyrka, att regenten gör detsamma, men därutöfver vill regeringen för sin del icke gå.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Det kan ju synas underligt, att de, som under fredagens och lördagens debatter samt vid föregående tillfällen hafva förklarat sig icke vilja vara med om en reform af Första Kammaren, nu skulle vilja gå ännu längre, än hvad jag tror, att Andra Kammarens flertal vill, och vet, att Första Kammaren för sin del vill. Men jag förstår icke, att det kan vara rätt att i det fallet söka gå ifrån en sammanjämkning, som här, om jag så får säga, ligger tydlig och klar att antagas. Båda kamrarnas majoritet hafva, eller rättare sagdt: kamrarna hafva med majoritet i lördags fattat beslut så beskaffade, att på grundvalen af desamma skulle kunna byggas en lösning af rösträttsfrågan. Det är emellan dessa båda majoriteters meningar, som sammanjämknigen skulle företagas, och det är också hvad särskilda utskottet har gjort.

Saken ligger nu tydlig och klar. Andra Kammaren fattade sitt beslut i lördags afton, Första Kammaren fattade sitt något tidigare. Första Kammarens beslut var byggdt på fullt förtroende till att Andra Kammaren skulle för sin del fatta ett beslut, som visade, att den mötte förtroende med förtroende. Och om denna kammare fortfarande visar det förtroende, som den i lördags visade gentemot det beslut, som Första Kammaren då fattade, då, mina herrar, är ock rösträttsfrågans lösning närmare, än hvad vi kunna tänka oss, ty då har förslaget gått igenom för denna gång. För min del vill jag icke tro och kan icke tro, att Andra Kammaren vill visa den af Första Kammaren utsträckta handen tillbaka.

Vidare anförde

Herr Staaff: Innan jag, herr talman, öfvergår till själfva sakbehandlingen utaf förslaget, däruti jag har att framställa ett yrkande, nödgas jag anhålla att få kasta en belysning öfver vissa frågor, som synas vara föremål för synnerligen mycket missförstånd.

Detta missförstånd har uti en mot mig och mina menings-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

fränder ganska ohöfvisk form blifvit framställdt uti flera pressorgan; och det pressorgan har därvid begynt, om hvilket en mycket framstående ledamot af Första Kammaren häromdagen sade, att det organet förr representerade den goda tonen. Det är uti en artikel, benämnd: »På smygvägar», uti hvilken vi beskyllas för att »söka på smygvägar komma den uppgörelse till lifes, som vi ej mäktat omöjliggöra i öppen strid». Vidare heter det, att vi »slagit in på den vägen, att vi reservationsvis uttalat oss för att Andra Kammaren skulle kvarstå vid Tällbergskrafven oafkortade och Första Kammaren tillhållas att acceptera ett framställdt ultimatum».

»Detta», fortsättes det, »innebär ett sista försök att omöjliggöra en uppgörelse». »Skulle nu reservationen antagas af Andra Kammaren, så är detta liktydigt med sammanjämningsens omöjliggörande och frågans fall». »Sådan är planen. För att realisera den kastas alla principer öfverbord. Under debatten har från liberalt håll gång på gång uttalats såsom en af de principiella betänkligheterna emot ingående på Tällbergslinjen, att Första Kammaren blefve reformerad på ett oriktigt sätt samt att den kammaren ej alls borde beröras af den nu ifrågavarande reformen etc.».

På kvällen lommar det stackars Aftonbladet efter på samma stråt och stryker under genom att med spärrad stil påstå, att vi nu således hafva anslutit oss till proportionalismen.

Allt detta beror på en sådan blandning af lidelse och okunighet, att man har svårt att förstå, huru tidningar verkligen kunna framställa något dylikt. Jag skall be att få upptaga till belysning de tre påståenden, som framkommit: det första, att vi skulle illojalt skött vårt uppdrag att söka sammanjämka kamrarnes beslut; det andra, att vi i vår reservation skulle hafva valt den vägen att uttala oss för Tällbergska förslaget rent, i syfte att förmä Andra Kammaren att antaga den reservationen; och det tredje, att vi med reservationen skulle uttalat oss för Tällbergsförslaget och därmed kastat alla principer öfver bord, eftersom vi förut bekämpat detta förslag.

Ett utskott har, då kamrarna fattat olika men positiva beslut, att undersöka, huruvida en sammanjämnning kan äga rum; och därvid äro utskottets ledamöter icke annat än, jag får säga, en sorts ämbetsmän åt Riksdagen, hvilka, helt och hållet utan afseende på sina egna åsikter i sak, hafva att försöka utleta och framställa ett sådant sammanjämningsförslag, som efter deras tanke och deras kännedom om stämningen i kamrarna kan hafva utsikt att gå igenom. Hvar och en utskottsledamot är naturligtvis fullkomligt oförhindrad, att, sedan sammanjämningsförslaget framställts — i hvilket han i sak ingalunda behöfver vara enig — yrka afslag å detsamma.

De grunder, efter hvilka en sammanjämnning bör försiggå,

har man haft olika tanke om. Understundom har man framställt den åsikten, att en sammanjämkning borde ske på rent matematiska grunder, att man således, där siffror förekomma uti kamrarnas beslut, skulle så att säga söka det aritmetiska mediet mellan dessa siffror. Den åsikten har emellertid aldrig i praxis blifvit fasthållen; och, som herrarna finna, har den icke håller af utskottets majoritet blifvit i detta fall fasthållen, eftersom utskottet då skulle hafva föreslagit 60,000 kronors fastighetscensus och icke 50,000 kronor, ty 60 utgör ju medelproportionalen mellan 80 och 40. Nej, matematiska grunder äro omöjliga att gå efter. Den uppfattning man i allmänhet har anslutit sig till, såsom den riktiga, är att undersöka hvilket förslag som, enligt tillgängliga fakta och utskottsmedlemmarnes egen kännedom om stämningen i kamrarna, kan hafva utsikt att ena kamrarna.

Här förelåg det faktum, att Andra Kammaren med en betydligt mindre röstskillnad än Första Kammaren hade fattat sitt beslut. Det är visserligen sant, att vid det första beslutet, som Första Kammaren fattade, nämligen om ja eller nej till utskottets förslag, röstdifferensen var ganska liten; men den växte ofantligt redan vid det nästa beslutet, nämligen om ja eller nej till reservationen, så att det beslutet fattades med en mycket öfvervägande majoritet. I Andra Kammaren var, som sagdt, röstskillnaden ganska liten; och man kunde således med skäl anse, att, för att ett sammanjämningsbeslut skulle gå igenom i båda kamrarna, det måste ligga åtskilligt närmare Andra Kammarens mening än Första Kammarens. Dessutom tillkom, att uti denna kammare flera ledamöter hade låtit förstå, att de väl ville vara med om Tällbergslinjen, men icke om något mindre än det, som detta förslag innebar.

I betraktande häraf föreslogo vi, att, såsom det många gånger händt alltifrån vårt riksdagsskicks början, sammanjämkningen skulle försiggå på det sättet, att Första Kammaren borde frånträda sitt beslut och biträda Andra Kammarens. Då var i och med detsamma saken klar uti denna kammare, och att Första Kammaren skulle kunna förmås att biträda detta beslut, därom fanns för oss knappast något tvifvel, enär det på grund af hvad som förut förekommit var tydligt, att denna kammare befann sig uti en ställning, en sinnesförfattning, som kunde låta förmoda, att den äfven skulle gå till denna gräns. Jag betvivlar heller ingalunda, att om herr statsministern i detta afseende på nytt hade inlagt sin kraft i denna kammare, hade kammaren utan tvifvel också gått in därpå, och jag har för öfrigt sedan fått ytterligare anledning att så tänka. Slutligen må det icke förglömmas, att det visat sig att tidningspressen har ett mycket stort inflytande på Första Kammarens handlingssätt uti dessa tider. Då man ju vet, att den tidningspress, som har detta inflytande, ställt sig på den rena Tällbergslinjen, kan det tagas för

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts).

gifvet, att, ifall utskottets sammanjämningsförslag blifvit den rena Tällbergslinjen, denna press slutit sig till detsamma. Om vi från vårt håll velat på illojalt sätt sköta vårt uppdrag, hade vi handlat på annat sätt, och om herrarne genomläsa reservationerna, kunna herrarne lätt finna, huru vi då kunnat handla. Herrarne finna nämligen af dessa reservationer, att fem ledamöter af Första Kammaren enat sig om den meningen, att sammanjämnningen bort företagas på linjen 40,000 kronors fastighetscensus och 4,000 kronors inkomstcensus. Det är ju klart att, ifall reservanterna — samlingspartiet i förening med herr Jansson i Djursätra som anslöt sig till vår reservation — hade omfattat denna ståndpunkt, densamma blifvit majoritet och bestämt sammanjämningsförslaget, och i dag hade då för Andra Kammaren förelegat ett förslag till bibehållande af 4,000 kronor inkomstcensus. Detta hade uppenbarligen för denna kammare varit det mest motbjudande sätt att lösa frågan, och ett sådant sammanjämningsförslag hade uppenbarligen varit det vi skulle försökt framställa, ifall vi, såsom man beskyllt oss för, velat handla illojalt.

Man påstår, som sagdt, vidare att vi skulle haft för afsikt att yrka bifall till reservationen och söka förmå kammaren att antaga densamma. Men, mina herrar, man *kan* icke yrka bifall till en reservation vid ett sammanjämningsförslag. Här föreligger endast och allenast ett enda förslag och det är det af utskottet framställda. Alla reservationer, vår och alla andras, som äro fogade till detta utlåtande, afse endast att tillkännagifva för kammaren, huru de olika reservanterna ansett, att sammanjämningsfrågan bort lösas. Ingen kan yrka bifall till en sådan reservation, och herr talmannen skulle icke kunna upptaga ett sådant yrkande till afgörande.

En tredje beskyllning är, att vi genom detta förfarande skulle öfvergifvit majoritetsvalen och i det illojala syfte, som man förut tillagt oss och som jag nu gendrifvit, kastat alla principer öfver bord och omfattat proportionalismen. Detta är den allra egendomligaste af alla dessa suppositioner. Utskottet har sammanjämkat två beslut, hvarterda hvilande på proportionell grund. Hvarken för utskottet eller för någon dess ledamot förelåg någon möjlighet att föreslå en sammanjämkning på majoritetsvalens grund. Huru kan man då vara så obetänksam att uti vår ståndpunkt inlägga, att vi nu anslutit oss till proportionalismen? Om vi icke reserverat oss, utan gått med på utskottets sammanjämningsförslag, hade vi lika litet anslutit oss till proportionalismen som nu, då vi reserverat oss och ansett, att ett annat sammanjämningsförslag bort framställas. Bakom ett sammanjämningsförslag behöfver — i förbigående sagdt — icke i sak stå någon enda af utskottets ledamöter. Ty det låter fullkomligt tänka sig, att utskottets ledamöter allesammans äro i sak emot hvad de

ansett sig skyldiga att som en sammanjämkning enligt grundlagens bud framställa.

Härmed tror jag mig således hafva visat, huru det förhåller sig med dessa angrepp, och jag torde då också kanske utan öfverdrift till hvad den ärade förstakammartalaren yttrade kunna tillägga, att jag här talat om en tidning, som förr ansetts representera den goda tonen *och* tillika ett visst kunskapsmått.

Jag har, herr talman, redan antydtt, att hvarje ledamot af utskottet naturligtvis äger sin fulla frihet att med bibehållande af förut intagen ståndpunkt i sak motsätta sig utskottets förslag. Det är gifvet, att det icke kan komma i fråga annat än att vi från vår sida, som med så stor bestämdhet motsatt oss detta regeringsförslag med de utbyggnader som gjorts på detsamma, då nu hufvudafgörandet skall träffas af kammaren, också vidblifva vår förut intagna ståndpunkt. Emellertid är det ju alldeles klart, att det ingalunda kan vara vare sig påfordradt eller lämpligt att åter upprepa i hela dess vidlyftighet den debatt, som redan har ägt rum före sammanjämningsbeslutets fattande. Jag skall därför inskränka mig till att såsom motivering till det yrkande jag kommer att framställa i största korthet sammanfatta några få af de hufvudgrunder, med stöd af hvilka jag anser att detta förslag icke är tillfredsställande.

Enär jag icke anser proportionsvalen lämpliga för vårt land af många skäl och icke minst det, att de sannolikt komma att i afsevärd grad uttränga de smärre hemmansägarna ur Riksdagens Andra Kammare, dit de dock höra;

enär jag icke håller för troligt, att det föreliggande förslaget i ersättning därför kommer att bereda ifrågavarande klass af befolkningen motsvarande utrymme i Första Kammaren;

enär sålunda proportionsvalen, ehuru afsikten med desamma är att befordra rättvisa vid sammansättningen af folkrepresentationen, i praktiken torde komma att främja orättvisa;

enär politiska partibildningar väl kunna vara nödvändiga och nyttiga, där de genom förhållandenas egen makt uppstå, men det däremot icke synes mig önskvärdt att fota valen till representationen uteslutande på partibildningar och därigenom rent af framkalla åtskillnad och söndring mellan medborgare, där eljest samverkan kunnat råda;

enär det föreliggande förslaget hotar att resultera i ett system med två kamrar af lika makt och myndighet ej blott till bokstafven utan äfven i verkligheten;

enär ett sådant till sina yttersta konsekvenser genomfördt tvåkammerssystem synes mig innebära oberäknliga vådor för en lugn och lycklig politisk utveckling;

kan jag icke gifva min röst åt det föreliggande förslaget, utan nödgas yrka afslag å detsamma.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Bromée* i Billsta, *Wickström*, *Sundin*, *Andersson* i Baggböle, *Starbäck*, *Lindh* i Gäfle, *Hagström*, *Lundström*, *Martin*, *Höjer*, *Berg* i Stockholm, *Bergström*, *Palme*, *Moll*, *Beckman* i Djursholm, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Ericsson* i Alberga, friherre *Bonde*, *Johansson* i Öja, *Forssling*, *Ljunggren*, *Segerdahl*, *Jansson* i Edsbäcken, *Biesert*, *Janson* i Bråten, *Hammarström*, *Camitz*, *Otto*, *Jansson* i Krakerud, *Röing*, *Wijk*, *Sundström*, *Larsson* i Klagstorp, *Bosson*, *Nyström* och *Henricson*.

Herr vice talmannen: Herr talman! Vi hafva nyss af hans excellens herr statsministerns uttalande fått erfara, hvad alla som nu vilja lägga grundvalen för rösträttsfrågans lösning vågat hoppas, nämligen att från regeringens sida intet hinder möter för antagandet af det föreliggande sammanjämningsförslaget. Vi kunna också antaga, att Första Kammarens beslut i denna fråga icke gärna kan blifva mer än ett, nämligen ett antagande af förslaget. Således skulle det, om detta förslag komme att falla, bero på Andra Kammarens votum. Men är det väl gärna tänkbart, att någonting sådant nu skulle kunna inträffa? Jag ber att få erinra kammaren om, att landet med spänd otålighet förväntar, att vid denna riksdag få se ett definitivt beslut fattadt i rösträttsfrågan. Ingen bör med afseende på partiställning eller någonting sådant draga sig för att här följa sin åsikt om hvad som är det rättaste och bästa. Lika litet som det under sistlidne lördag i rösträttsfrågan fattade kammarbeslutet kunde åstadkommas på annat sätt än genom samförstånd och samverkan de olika partierna emellan, lika litet skall det oss nu förelagda sammanjämningsförslaget kunna sägas vara antaget endast af ett parti, utan beslutet skall helt säkert tillmätas den stora betydelse, att olika partier hafva bidragit till det stora verket. Ej mindre för olika partier än äfven för hela folket i landet skall det stå klart, att endast samarbetet och samförståndet partierna emellan tillsammans med landets regering har kunnat åstadkomma ett positivt beslut i rösträttsfrågan vid 1907 års riksdag. Detta bådär godt för framtiden, äfven om beslutet icke i allo skulle tillfredsställa allas önskningsar. Under varm önskan och liflig förhoppning, att det föreliggande förslaget må varda af Andra Kammaren antaget, ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Här kan icke vara lämpligt tillfälle eller lämplig plats att svara på de angrepp, som samlingspartiets främste man riktat mot den tidning jag har äran representera.

Jag har begärt ordet för att göra ett kort uttalande i den fråga, som här föreligger. Jag kan icke neka till, att den första reservationens form och innehåll väckt förvåning, och jag kan icke underlåta att hänvisa till att, enligt den åsikt, som företrä-

des inom riksdagen af i politiskt afseende så olika män som professor Alin och S. A. Hedin, det icke skulle varit fullt öfverensstämmande med gällande grundlag, om utskottet i en fråga, där ett sammanjämningsresultat så pass lätt kunde vinnas, hade kommit med anmodan till den ena kammaren att endast antaga den andra kammarens beslut. Frågan är naturligtvis kinkig att bedöma. Jag har härmed icke sagt, att det är klart, att tillvägagåendet varit oriktigt, utan endast velat påpeka, att saken är omtvistlig.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Staaft har ansett, att den uppfattning om sammanjämningsresultatet, som framlagts reservationsvis, dikterats däraf, att en sådan sammanjämnning säkrare kunde ha vunnit flertal inom denna kammare, att med andra ord fullkomligt formellt sedt sammanjämningsresultatet hade blifvit bättre bebyggadt. Detta kunde jag förstå och detta vore möjligen riktigt, om Andra Kammarens medlemmar gått till den afgörande voteringen i lördags med okunnighet om hvad det verkliga gällde. Men under debatten hade från alla sidor framhållits, att det här gällde ett första beslut och att sedan något måste afprutas för att visa Första Kammaren tillmötesgående och få till stånd ett Riksdagens beslut. Det var således *ingen* i denna kammare, som gick till omröstningen i okunnighet om hvad den voteringen betydde och hvad som skulle komma efteråt.

Nu står saken så, att om icke detta sammanjämningsförslag godkännes, så är hela frågan fallen. Jag skulle här vilja säga, att den, som inför reformens storhet och djupt ingripande betydelse kan lägga en afgörande vikt vid dessa tusen kronor, som skilja i census, den har ingen blick för proportioner. Det gäller ju dock här att kalla till deltagande i medborgarens viktigaste värf dubbelt så många som nu ha medborgerliga, politiska rättigheter, det gäller att få den Andra-Kammar-reform till stånd, som man så länge kämpat om, det gäller tillika att få Första Kammaren reformerad, att få en vidtgående kommunal rösträttsreform — och skillnaden är ett tusen kronors census.

Jag tillåter mig också påpeka, att helt visst hänsynen till till denna kammares värdighet kräfver, att kammaren icke nu kastar om. Ty hur skulle det ställa sig i framtiden, när båda kamrarnes samstämmiga beslut erfordrades för stora frågors lösning, hur skulle det ställa sig, om denna kammare visat oförmåga att stå fast vid ett en gång med öppna ögon fattadt beslut? Det är något, som heter *misstroende* mellan kamrarna, som alltför ofta kommer i vägen för lösningen af frågorna. Jag vill endast framställa det spörsmålet, om icke ett sådant misstroende kommer att ofantligt ökas, om här sammanjämningsförslaget skulle förkastas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till hvad utskottet föreslagit.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Vi stå nu obestriddigen inför ett stort och viktigt ögonblick i vår lagstiftning. Om någon timme skola Riksdagens båda kamrar ha lämnat sitt slutliga votum rörande lösningen af nationens viktigaste lifsfråga. Jag har ansett det vara på sin plats, att i ett sådant ögonblick en röst höjes från det håll, där man kan säga, att det förefinnes fullständig kontakt med den del af nationen, som hittills varit utestängd från valrätt. Jag önskar också, att hvad jag här kan komma att säga måtte så få uppfattas, som att det utgör ett eko från alla dem, som hittills varit beröfvade medborgarrätten i Sveriges land.

Genom de beslut, som här i Riksdagens båda kamrar fattades under lördagen föregående vecka, och genom den sammanjämkning, som i söndags verkställdes af det särskilda utskottet, är linjen för lösningen af rösträttsfrågan här i landet nu uppdragen. Genom dessa i lördags af kamrarne fattade beslut stod det ju genast klart, att rösträttsfrågan slutligen skulle lösas i kompromissens stora tecken. Det har här i dag från statsrådsbänken återigen betonats af hans excellens statsministern, att fullständig öfverensstämmelse är rådande beträffande valrättsvillkoren vid valen till Andra Kammaren. Jag tillät mig i all enkelhet under debatten förliden vecka att här så starkt jag kunde betona, att så ingalunda var förhållandet. Det förvånar mig nu icke, att herr statsministern har uraktlåtit att taga någon som helst hänsyn till hvad som vid det tillfället yttrades å den svenska underklassens vägnar, ty det är ju kutym här i landet, att dess röst förklingar ohörd. Jag tillåter mig dock med anledning af detta yttrande att än en gång betona, att det är icke så förhållandet, mina herrar, att det råder fullständig öfverensstämmelse rörande valrättsvillkoren och fullständig enighet rörande villkoren, sådana de här föreligga. Nej, förvisso icke. Mot alla dessa begränsningar, som ännu vidlåda detta förslag, som nu skulle göras till lag, mot alla dessa begränsningar förefinnes det en fullständig ovilja hos dem, som fortfarande skulle komma att bli utestängda från valrätten.

Jag erinrar mig huru, sedan det finska folket förlidet år erhållit sin nya författning, en högt ärad ledamot af vårt öfverhus, en person, som ständigt gör till sin uppgift att hålla detta öfverhus högt och värna om dess anseende, vid det tillfället skref i sin tidskrift något rörande denna finska författning, som jag skall tillåta mig här citera. Han säger: »Synnerligast intressant är dock att iakttaga, huru väl monarken förstått att skilja mellan de båda sidorna, den sociala och den politiska. Han har med fulla händer gifvit, hvad som begärdes i förstnämnda afseende, men däremot har han med stor omsorg vakat öfver, att ej landtdagens befogenhet vidgats. Den nya landtdagsordningen realiserar jämlikhetens idé till det yttersta, men tillmäter den politiska fri-

heten och själfbestämningen ett ytterst begränsadt mått. Karakteristiskt för nutiden är, att den ändock höjts till skyarna som idealet för en representation. Men jämlikheten och den sociala synpunkten behärska nu sinnena. Tack vare dessa säregna omständigheter äger Finland nu en representation, som i socialt afseende är den längst hunna i världen och i politiskt afseende den minst utvecklade af alla». Mina herrar, om man granskar den slutlösning, som nu skulle bli en produkt af kamrarnes samstämmiga beslut vid det nu föreliggande förslaget, tror jag, att den blir något och kanske rätt mycket analog med det förhållande, som denne ledamot af vårt öfverhus angifvit om den finska författningen. Ty hvad innebär i själfva verket det nu föreliggande förslaget till lösning af vår rösträttsfråga? Jo, man har i kommunalt hänseende visserligen — och det har förut här erkänts från det parti jag tillhör — skurit bort en hel del af den begränsande inhägnad, som omger den kommunala valrätten, men man har dock låtit en så afsevärd del stå kvar, att det skall yppa sig ganska stora svårigheter för den stora massan af landets medborgare att göra sitt inflytande gällande på detta område. Man har vidare öppnat en liten möjlighet för att denna del af landets medborgare skall i någon mån kunna närma sig den del af den lagstiftande församlingen, som benämnes vår Första Kammare. Man har slutligen nu på kompromissens väg satt den Tällbergiska nyckeln i Första Kammarens dörr och öppnat den en liten smula på glänt, men man har samtidigt sørjt för att ställa en säker och trogen dörrvakt, som noggrant granskar de ledamöter, som skulle släppas in i denna lagstiftande församling, för att tillse, att de hålla måttet af intelligens. Och detta mått af intelligens, det skall mätas återigen efter den inkomst, individen lyckats tillförsäkra sig.

Jag vill erinra om, att efter 1902 blef man inom alla partier här i landet enig om, att valrättsvillkoren eller medborgarrätten, om jag så får säga, icke längre skulle mätas med pengar. Man blef öfver allt enig om att detta penningstreck, som stått såsom ett hinder för svenska folket att kunna gå fram till valurnan, borde kastas öfver bord. Men hvad gör man i dessa dagar? Jo, man mäter fortfarande intelligensmättet efter penningvärde. Man värdesätter fortfarande medborgare, som skola kunna komma in såsom lagstiftare i Första Kammaren, och ingen, som icke nått 3,000 kronors inkomst, anses vara värdig att träda öfver Första Kammarens tröskel. Mig synes, att det är oss ovärdigt att i ett land, där kulturen står mycket högt, fortfarande stå med en sådan fläck på oss, att vi icke kunna hafva andra mätare än penningen, detta döda ting, som enligt min mening icke utgör något som helst bevis på att den eller den är bättre kvalificerad på grund af innehafvande högre inkomst.

Jag tillåter mig därför på det bestämdaste framhäfva, att en

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

lösning af rösträttsfrågan i det tecknet icke skall skaffa oss lugn och ro. Det har här i denna kammare under den korta tid, jag haft nöjet vara ledamot af densamma, gång på gång talats om nationell samling; det har talats om vikten af fred och arbetsro i landet, att samhällsklasserna borde närma sig hvarandra och att stridigheterna icke borde vara så skarpa. Men tror man, att en lösning af rösträttsfrågan nu skall bidraga till ett sådant sakernas förhållande? Nej, förvisso icke.

En ledamot af denna kammare, herr Starbäck, yttrade i lördags, att den farkost, om hvilken hans excellens statsministern sade, att den nu vore på väg att föras i hamn, skulle, såsom herr Starbäcks ord föllo, icke mottagas med jubel, utan med isande kyla. Jag tror, att detta är rätt beträffande den grupp af medborgare, som herr Starbäck företräder, men det stämmer ingalunda in på den grupp af medborgare, för hvilken jag anser mig vara en representant. Denna grupp kommer att mottaga denna farkost, då den kommer i hamn, icke endast med isande kyla, nej med misstämning och misstro; och denna misstro kommer att ytterligare öka den misstämning, som hittills varit rådande på detta område och hvilken man trott, att man nu i den lagstiftande församlingen skulle varit mån om att söka skaffa ur världen.

Jag vill till sist med herr talmannens medgifvande be att få erinra om en viss sak. Då i söndags det särskilda utskottet afhöll sitt sammanträde, där jag hade nöjet närvara i egenskap af suppleant, fälldes af liberala samlingspartiets nu främste märkesman ett yttrande, som jag anser det vara af vikt att här inför kammaren få andraga. Han nämnde nämligen, att det syntes vara en offentlig hemlighet, att åtskilliga socialdemokrater i lördags här i kammaren med sina röster hade bidragit till den majoritet, som afgaf för det då fattade beslutet. Då jag antager, att, sedan ett sådant yttrande blifvit fälldt från en person, som är högt aktad i denna kammare, mången annan har fällt samma yttrande och att en sådan uppfattning kanske finnes i breda lager bland denna kammares ledamöter, ber jag såsom svar härpå få meddela, att då vi inom vårt parti, denna lilla grupp som arbetarne hittills kunnat sätta in i denna kammare, gå fram till en aktion på en viss fråga, så göra vi det under känslan af den enighet, som alltid besjalar arbetarne själfva, och äfven med den öfvertygelse, att endast på den vägen kunna vi nå hvad vi föresatt oss och endast på den vägen skall den rättvisa komma oss till del, som vi sträfva att vinna. Jag ber att å det partis vägnar jag tillhör få inlägga en protest mot det påståendet och dementera detsamma såsom grundfalskt.

Jag ber slutligen, herr talman, att med hänsyn till hvad jag här i all enkelhet å de rösträttslösas vägnar tillåtit mig framhålla få ansluta mig till det afslagsyrkande, som herr Staaff nyss från

denna plats framställde. Men mitt afslagsyrkande grundar sig ingalunda på de motiv, som herr Staaff framförde, utan på den uppfattning, som jag här tillåtit mig framhålla, att den långa rösträttskampen, som kostat så mycket arbete, så mycken möda, så mycken tid och så mycket penningar, kan icke få lösas i ett sådant tecken, att omedelbart efter dess lösning samma misstämning finnes kvar som före denna lösning. Jag tror, att vi stå inför faran att taga ett steg ungefär liknande det, som togs 1865, då visserligen representationen i formellt hänseende väsentligt förändrades, men det i sak icke blef så stor förändring, då maktförskjutningen blef så liten som möjligt. Det synes man äfven i dessa dagar vilja åstadkomma, då man icke synes hafva med riktig blick framåt anpassat lösningen efter framtidens kraf, utan endast sett på kompromissmöjligheterna mellan de båda kamrarna och icke tagit hänsyn till dessa massor af landets medborgare, som skulle få del af detta arfskifte, icke tagit hänsyn till det berättigade i deras kraf och anspråk, utan sökt behålla största fördelen åt arfskiftarne själfva. Med hänsyn till denna synpunkt ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Med herr Lindqvist instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Lindberg*, *Thorsson*, *Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Kropp*, *Blomberg*, *Lindley*, *Branting*, *Carlsson* i Malmberget, *Leksell*, *Eriksson* i Grängesberg och *Christiernson*.

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Jag har en särskild anledning att begära att äfven till nu förestående omröstning få uttala min mening.

Ursprungligen hade jag tänkt att — såsom proportionalist — lojalt gifva min röst till regeringens förslag såsom ett ur proportionalistisk synpunkt antagligt, men dock för min uppfattning föga tillfredsställande kompromissförslag.

Men regeringen har själf nedlagt vapnen före striden och öfvergifvit det förslag, som den för några dagar sedan ansåg såsom det bästa och rätta, för att — jag vågar säga det — i brist på förutseende och fasthet, ledd, eller rättare, missledd af en tillfällig opinion, ansluta sig till ett till sin begränsning först nu känt tillägg. Detta »tillägg», som bagatelliserats till en obetydlighet, är dock af den principiella betydelse, att det måste skapa ett, som mig synes, planlöst statskick.

Denna andra öfvertygelse var tydligen starkare än den första, då det i parlamentarismens historia hittills okända kunde inträffa, att regeringen hotade att afgå, om Första Kammaren skulle inskränka sig till att antaga regeringens förslag utan ändring.

Olika har herr statsministerns uttalande i medkammaren om den historiska domen blifvit tolkadt. Men hur hans excellens än tänkt sig den, undgå den kan han icke och säkerligen blifver

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. den icke mild, ty berömmelse af eftervärlden lärer ingen skörda genom vankelmod, äfven om det leder till en tillfällig seger.

Jag och alla de, som utan biasikter in i det sista förfäktat en bestämd öfvertygelse och som kanske känna den naturliga bitterheten öfver att icke hafva kunnat få det *bättre* vi eftersträfvat, utan måste nöja oss med det *sämre*, som vi af vidt skilda bevekelsegrunder motarbetat, vi kunna dock i stället känna tillfredsställelsen öfver att hafva ärligen talat, därefter handlat och därvid förblifvit.

De, som intagit sin ställning gentemot Tällbergsförslaget, hafva därmed, såvidt jag förstår, också gjort det gentemot sammanjämningsförslaget och detta måste därför tvifvelsutän om en stund blifva Riksdagens beslut.

Men, mina herrar, tillåt mig framkasta en mening, som jag, oakadt min anspråkslösa ställning här, äfven vågar bedja Eder — som icke kunna finna detta beslut tillfredsställande — att omfatta.

Må det vara vår heder att söka se det bästa i och göra det bästa af detta beslut, sådant det nu blifver, må det blifva vår heder att i hvad på oss ankommer söka hindra, att de mångåriga striderna om rösträtsfrågan genast ånyo uppblössa!

Därmed, mina herrar, tjäna vi nu säkert bäst fäderneslandet.

Herr Kvarnzelius: Jag har begärt ordet för att här offentligen få förklara, att då jag inom det särskilda utskottet varit med om att yrka bifall till en annan sammanjämkning än den utskottsmajoriteten föreslagit i fråga om kamrarnes skiljaktiga beslut, har jag därmed icke haft någon som helst baktanke att vilja sätta krokben för en lycklig lösning af denna fråga. Jag har nämligen inom det särskilda utskottet haft den uppfattningen, att då vi gingo att sammanjämkna kamrarnas skiljaktiga beslut, hade vi skyldighet att taga hänsyn icke allenast till stämningen i Riksdagens båda kamrar, utan äfven till stämningen ute i landet. En sammanjämkning i en lagstiftningsfråga af denna art bör nämligen enligt mitt förmenande vara af den natur, att den äfven kan hålla måttet, då den skall pröfvas af valmännen vid nya val, ty i annat fall har man icke åstadkommit en lösning af frågan, utan endast förhalat den slutliga lösningen.

Genom det sätt, hvarpå herr Daniel Perssons i Tällberg motion förde in frågan under ny diskussion i vår tidningspress, blef svenska folket, icke minst genom högertidningar, bibringad den uppfattningen, att herr Perssons förslag var ett minimiförslag, ifall frågan skulle lösas på proportionalismens grund. Om nu valmännen fått denna uppfattning, kan jag för min del icke frigöra mig från den tanken, att de skola få svårt att finna sig i en lösning af frågan på sämre villkor. Jag anser därför, att ifall man verkligen velat frågans lyckliga och säkra lösning, hade

det varit särskilda utskottets skyldighet att söka förmå Första Kammaren att äfven göra denna eftergift. Detta så mycket mera som jag själf icke anser dessa 1,000 kronor, reellt sedt, för Första kammarens sammansättning spela så stor roll, som de faktiskt göra ute bland folket. Ty folket kan till följd af denna förhöjning från 2,000 till 3,000 kronor icke i samma utsträckning sätta in sådana representanter för sina speciella intressen, som det skulle kunnat göra, om herr Perssons förslag hade blifvit oförändradt antaget.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Då jag sålunda anser, att en sammanjämkning, som skall leda till samstämmiga beslut i kamrarna, bör vara af den beskaffenhet, att den icke blott förmår samla majoritet i Riksdagens båda kamrar nu, utan äfven sådan, att den skall kunna hålla sig inför nya val, så har jag, herr talman, icke velat taga på mitt ansvar att rösta för en sådan sammanjämkning, som utskottet föreslagit, och kommer nu att rösta mot densamma.

Herr Neiglick: Under rösträttsdebatten här i kammaren för några dagar sedan motiverades ett yrkande om bifall till den Staaffska reservationen — och *endast* härtill — därmed, att då valmännens flertal vid valen 1905 otvifvelaktigt uttalat sig för majoritetsval och *mot* den proportionella valprincipen, så borde ett rösträttsförslag, grundadt på proportionella val, icke påtvingas landet, utan valmännen lämnas tillfälle att genom nya val säga sin mening om detsamma.

Det är i full öfverensstämmelse härmed som jag nu — då den sista möjligheten gifves att i år framkalla dessa nya val — måste motsätta mig utskottets sammanjämningsförslag; och jag gör detta under framhållande af att, därest valmännen icke i år beredas tillfälle att vid nya val pröfva detta förslag, så måste man räkna med, att denna pröfningsrätt vid valen 1908 — då den icke längre kan undanhållas landet — tilläfventyrs kan komma att leda till sådant resultat, att rösträttsfrågans lösning förhalas på en period af ytterligare tre år.

På grund häraf tillåter jag mig yrka afslag på utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Ekman* i Mo gård, *Wallentin, Berg* i Göteborg, *Karlsson* i Göteborg, *Broström, Larsson* i Göteborg, *Matsson, Centerwall, Karlsson* i Fjäl, *Olsson* i See, *Juhlin, Berglund* och *Söderbergh* i Karlshamn.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen, jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:
 Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande memorial n:o 5, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 128 ja mot 98 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Staaff, hvilken yttrade: Herr talman! Enär jag icke kan anse, att det nu fattade beslutet innebär en tillfredsställande lösning af rösträttsfrågan, anhåller jag att få anmäla min reservation mot detsamma.

I herr Staaffs reservation instämde herrar *Hammarlund, Höjer, Wallis, Berg* i Stockholm, *Wawrinsky* i Stockholm, *Bergström, Byström, Nyström, Palme, Moll, Martin, Kjellberg, Lovén, Fürst, Beckman* i Djursholm, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Pettersson* i Södertälje, *Ericsson* i Alberga, *Juhlin*, friherre *Bonde, Johansson* i Öja, *Warburg, Eriksson* i Bäck, *Forsberg, Janson* i Bråten, *Ström, Jansson* i Edsbäcken, *Biesert, Matsson, Otto, Erikson* i Öfra Odensvi, *Camitz, Hammarström, Eriksson* i Elgered, *Starbäck, Olsson* i See, *Sundström, Lindh* i Gäfle, *Nordin, Hansson, Kronlund, Röing, Larsson* i Göteborg, *Broström, Segerdahl, Wallentin, Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Lundgren, Ljunggren, Larsson* i Lund, *Broomé* i Bårslöf, *Rune, Bromée* i Billsta, *Sundin, Wickström, Andersson* i Baggböle, *Lundström, Berglund, Kvarnzelius, Karlsson* i Fjäl, *Kronlund, Centerwall, Bosson, Larsson* i Klagstorp och *Lindgren* i Islingby.

Herr Branting, som härpå erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Med hänvisning till det yttrande, som nyss afgifvits af min partivän herr Lindqvist och hvares innebörd kan sammanfattas så, att den nu antagna lösningen icke är ur folklig synpunkt tillräckligt genomgripande, ber jag att få anmäla min reservation.

Med herr Branting förenade sig herrar *Lindqvist, Blomberg, Lindley, Kropp, Lindberg, Persson* i Malmö, *Nilsson* i Malmö, *Thylander, Rydén, Christiernson, Thorsson, Leksell, Larsson* i Västerås, *Eriksson* i Grängesberg och *Carlsson* i Malmberget.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Hörnstén: I detta viktiga ögonblick, då talmansklubban i Riksdagens båda kamrar stadfäst beslutet om att 1907 års Riksdag till grundlagshvilande antagit ett rösträttsförslag, grundadt på en kompromiss, med hvilken knappast någon enskild, än mindre något parti är verkligt tillfredsställd, har jag velat uttala mitt djupa beklagande öfver att kvinnornas berättigade kraf på politisk likställighet med männen icke därvid kommit att medtagas. Hur denna nu beslutade rösträttsreform än betraktas, ett står dock fast: hälften af nationens nyttiga och nödvändiga medborgare står ännu utanför reformens politiska räckvidd. Men den kommunala valbarhet, det nu antagna förslaget vill ge åt kvinnan, påkallar ju konsekvent, att äfven politisk rösträtt och valbarhet böra följa fortast möjligt. Och det torde ej vara förnämligt antaga, det möjlighet finnes för regeringen att till nästa års riksdag hafva frågan utredd och färdig att framläggas. Om då 1908 års Riksdag bifaller ett förslag, att kvinnor likställas med männen i afseende på politisk behörighet, kunna båda rösträttsreformerna jämsides, men oberoende af hvarandra fastställas vid 1909 års Riksdag.

Det är under liflig önskan att så måtte ske, som jag nu dristar uttala den förhoppning, att regeringen ville med kraft söka framföra kvinnorösträttsfrågan till kommande års riksdag, på det att »folket i val» 1908 må få tillfälle att uttala sig för grundlagsfästade af en rösträttsreform, som kan göra skäl för beteckningen *allmän*.

I öfrigt får jag tillkännage, då jag icke gjort något uttalande eller instämmande förut, att jag djupt beklagar, att rösträttsfrågan i dess nuvarande form förbundits med proportionellt valsätt.

Herr Lindhagen: Herr talman! Äfven jag ber att få anmäla min reservation.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vid föredragning af första särskilda utskottets memorial n:o 6, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts propo-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. sitioner n:o 29 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad, n:o 30 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862, n:o 69 med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 6, 7, 12 och 15 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, och n:o 70 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens kamrar i dithörande ämnen väckta motioner, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 8.

Angående ny aflöningsstat för telegrafverket m. m. Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af telegrafverkets utgiftsstater för år 1908 m. m.

Uti en den 8 mars innevarande år till Riksdagen aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af ett därvid fogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen

dels medgifva,

att linjearbetaren Lars Johan Claessén, vaktmästaren vid Motala telegrafstation Gustaf Bygel och telegrambäraren Algot Knut Bäckman finge från ingången af år 1907 af telegrafverkets medel uppbära en hvar under sin återstående listtid ett årligt understöd, Claessén af 480 kronor, Bygel af 300 kronor och Bäckman af 150 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket;

att för utvidgning af telegrafverkets lokaler i Stockholm finge reserveras ytterligare 200,000 kronor;

att å telegrafverket tillhöriga tomter i Hälsingborg och Härnösand finge uppföras telegrafstationsbyggnader för en kostnad icke öfverstigande, för byggnaden i Hälsingborg 230,000 kronor och för byggnaden i Härnösand, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, 252,000 kronor;

att för anskaffande af lokaler i landsorten för telegrafverkets behof finge reserveras ett bolopp af 100,000 kronor; och

att för telegrafverkets behof måtte få inköpas egendomarna n:ris 2 och 3 i kvarteret Aeolus med adressnummer 8 Slottsbacken och 3 Telegrafgränd i Stockholm för 520,000 kronor samt fastigheten n:ris 80—81 i kvarteret Björnen vid Älfgatan i Karlstad för 100,000 kronor;

dels, med godkännande af de i statsrådsprotokollet intagna förslag till utgiftsstater för telegrafverket att tillämpas under 1908

och till aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket, för år 1908, bestämma telegrafverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 9,980,000 kronor, att utgå direkt af telegrafmedlen;

dels bemyndiga riksgäldskontoret att tillhandahålla telegrafstyrelsen för anskaffande af lokaler för telegrafverkets behof ett lånebelopp af 3,000,000 kronor att, i mån af behof och sedan detta för hvarje gång blifvit af Kungl. Maj:t och Riksdagen pröfvadt, af telegrafstyrelsen i riksgäldskontoret lyftas och jämte ränta, motsvarande den ränteutgift, som genom berörda beloppes öfverlämnande till telegrafstyrelsen förorsakades riksgäldskontoret, inom tjugu år från första lyftningsdagen återgäldas medelst afbetalningar, i den mån telegrafverkets medel därtill lämnade tillgång, dock så att dylika afbetalningar borde en månad förut af telegrafstyrelsen för riksgäldskontoret tillkännagifvas;

dels af nämnda lånemedel anvisa till inköp för telegrafverkets behof af egendomarna n:ris IX och II i kvarteret Skvalperup i Malmö 350,000 kronor samt för utförande af vissa byggnadsarbeten för utvidgning af stationslokalerna i Malmö 169,000 kr.;

dels ock medgifva, att för telegrafverkets behof finge, efter Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, inköpas för byggnadstomter lämpliga fastigheter i Göteborg, Norrköping, Landskrona, Örebro och Västerås, äfvensom att köpeskillingarna därför finge utbetalas af ofvannämnda lånemedel.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition hade utskottet förehaft till behandling följande inom Andra Kamraren väckta motioner, nämligen n:o 222, af herr *C. A. Lindhagen*, n:o 223, af herr *E. A. Nilson* i Örebro, n:o 227, af herr *M. F. Nyström*, n:o 238, af herr *J. Widén*, n:is 243 och 244 af herr *K. V. Rydén*, n:o 247, af herr *K. Starbäck*, n:o 249, af friherre *A. T. Adelswärd*, och n:o 251 af herr *M. F. Nyström*.

Slutligen hade utskottet haft att handlägga en af Kungl. Maj:t afgifven proposition, däruti föreslagits, att vaktmästaren vid telegrafverkets station i Uddevalla Otto Leonard Qvist måtte få från och med den 1 april 1907 under sin återstående lifstid, utöfver den honom från telegrafverkets pensionsinrättning tilkommande pensionen, af telegrafverkets medel uppbära ett årligt understöd af 140 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnads-pensioner från telegrafverket.

Utskottet hemställde:

I. att Riksdagen, på grund af Kungl. Maj:ts förevarande propositioner och med bifall till herr Nyströms motion n:o 251 samt i anledning af herr Widéns omförmälda motion, måtte

a) medgifva, att linjearbetaren Lars Johan Claessén, vaktmästaren vid Motala telegrafstation Gustaf Bygel, telegrambäraren Algot Knut Bäckman och vaktmästaren vid telegrafverkets sta-

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

tion i Uddevalla Otto Leonard Qvist finge, de tre förstnämnde från ingången af år 1907 och den sistnämnde från och med den 1 april samma år, af telegrafverkets medel uppbära en hvar under sin återstående lifstid ett årligt understöd, Claessén af 480 kronor, Bygel af 300 kronor, Bäckman af 150 kronor och Qvist af 140 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket;

b) medgifva, att för utvidgning af telegrafverkets lokaler i Stockholm finge reserveras ytterligare 200,000 kronor;

c) medgifva, att å telegrafverket tillhöriga tomter i Hälsingborg och Härnösand finge uppföras telegrafstationsbyggnader för en kostnad icke öfverstigande, för byggnaden i Hälsingborg 230,000 kronor och för byggnaden i Härnösand, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, 252,000 kronor;

d) medgifva att för anskaffande af lokaler i landsorten för telegrafverkets behof finge reserveras ett belopp af 100,000 kr.

e) medgifva, att för telegrafverkets behof måtte få inköpas egendomarna n:ris 2 och 3 i kvarteret Aeolus med adressnummer 8 Slottsbacken och 3 Telegrafgränd i Stockholm för 520,000 kronor samt fastigheten n:ris 80—81 i kvarteret Björnen vid Älfgatan i Karlstad för 100,000 kronor;

f) bemyndiga riksgäldskontoret att tillhandahålla telegrafstyrelsen för anskaffande af lokaler för telegrafverkets behof ett lånebelopp af 3,000,000 kronor att, i mån af behof och sedan detta för hvarje gång blifvit af Kungl. Maj:t och Riksdagen pröfvadt, af telegrafstyrelsen i riksgäldskontoret lyftas och jämte ränta, motsvarande den ränteutgift, som genom berörda belopps öfverlämnande till telegrafstyrelsen förorsakades riksgäldskontoret, inom tjugu år från första lyftningsdagen återgäldas medelst afbetalningar, i den mån telegrafverkets medel därtill lämnade tillgång, dock så att dylika afbetalningar borde en månad förut af telegrafstyrelsen för riksgäldskontoret tillkännagifvas;

g) af nämnda lånemedel anvisa till inköp för telegrafverkets behof af egendomarne n:ris IX och II i kvarteret Skvalperup i Malmö 350,000 kronor samt för utförande af vissa byggnadsarbeten för utvidgning af stationslokalerna i Malmö 169,000 kronor;

h) medgifva, att för telegrafverkets behof finge, efter Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, inköpas för byggnadstomter lämpliga fastigheter i Göteborg, Norrköping, Landskrona, Örebro och Västerås, äfvensom att köpeskillingarna därför finge utbetalas af ofvannämnda lånemedel; samt

i) med godkännande af vid utlåtandet fogade förslag till utgiftsstat för telegrafverket att tillämpas under år 1908 och till aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket för år 1908 bestämma telegrafverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 9,944,110 kronor, att utgå direkt af telegrafmedlen;

II. att Riksdagen, vid bifall till hvad sålunda föreslagits, måtte

afslå herrar Lindhagens, Nilsons i Örebro, Nyströms (motion n:o 227), Rydéns, Starbäcks och friherre Adelswärds ofvannämnda motioner.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Punkten I.

Mom. a) — h)

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen förmälte härefter, att beträffande *mom. i)* till en början komme att föredragas det vid utlåtet fogade aflöningsreglementet paragrafvis och därefter förslaget till utgiftsstat för telegrafverket.

Aflöningsreglementet.

1—3 §§.

Godkändes.

För 4 § 1 *mom.* hade Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

1:o. Aflöning åtnjutes af *icke provisionsberättigad tjänsteman* enligt följande reglering:

	Lägsta aflöning.		Högsta aflöning.	
	Klass.	Kronor.	Klass.	Kronor.
A) inom Styrelsen:				
Byråchef	5	7,500	1	9,800
Byråtjänsteman	14	3,400	6	7,000
Föreståndare för katalogexpeditionen	19	1,800	17	2,400
Kontorsskrifvare	25	1,020	19	1,800
Vaktmästare	24	1,140	20	1,650
B) vid Linjedistriktet:				
Linjedirektör	11	4,600	6	7,000
Linjeingenjör	15	3,000	9	5,500
Kassör af 1:a lönegraden	24	1,140	18	2,100
Bokhållare	26	960	20	1,650
Linjemästare af 1:a lönegraden	21	1,500	16	2,700
» » 2:a »	24	1,140	18	2,100
Linjeförman » 1:a »	25	1,020	19	1,800
» » 2:a »	27	900	21	1,500
Reparatör	28	840	22	1,380
C) vid Stationerna:				
Kontrollör af 1:a lönegraden	15	3,000	9	5,500
» » 2:a »	15	3,000	10	5,000
Assistent	21	1,500	14	3,400
Telegrafist	24	1,140	19	1,800

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

	Lägsta aflöning.		Högsta aflöning.	
	Klass.	Kronor.	Klass	Kronor.
Vaktföreståndare	23	1,260	19	1,800
Kassör af 1:a lönegraden	24	1,140	18	2,100
” ” 2:a ”	25	1,020	19	1,800
Bokhållare	26	960	20	1,650
Interurbantelegrafist	28	840	23	1,260
Stationsförman	27	900	21	1,500
Stationsbiträde	28	840	23	1,260
D) vid Verkstaden:				
Verkstadsdirektör	8	6,000	1	9,800
Verkstadsingenjör	15	3,000	9	5,500
Verkstadskassör och bokhållare	17	2,400	14	3,400
Materialförvaltare	21	1,500	15	3,000
Verkmästare	19	1,800	15	3,000

Anm. De befattningar, som äro angifna med kursiv stil, äro afsedda att i regel innehafvas af kvinnliga tjänstemän.

Beträffande aflöningsbeloppen hade uti ofvan omförmälda motioner yrkats:

uti n:o 227 af herr *Nyström*:

1:o) att aflöningen till linjedirektörer måtte bestämmas till 5,000 kronor med ålderstillägg å 500 kronor efter resp. 3, 6, 9 och 12 år, så att slutaflöningen blefve 7,000 kronor;

2) att aflöningen till linjeingenjörer måtte bestämmas till 3,800 kronor med ålderstillägg å 400 kronor efter resp. 3, 6 och 9 år samt 500 kronor efter 12 år, så att slutaflöningen blefve 5,500 kronor; samt

3) att aflöningen till verkstadsingenjörer måtte bestämmas till 3,800 kronor med ålderstillägg å 400 kronor efter resp. 3, 6 och 9 år samt 500 kronor efter 12 år, så att slutaflöningen blefve 5,500 kronor;

uti n:o 222 af herr *Lindhagen*: att följande af Kungl. Maj:t föreslagna begynnelselöner måtte höjas, nämligen: 1:o) kvinnlig kontorskrifvares från 1,020 till 1,260 kronor, 2:o) kvinnlig kassörs i första lönegraden från 1,140 till 1,260 kronor, 3:o) kvinnlig kassörs i andra lönegraden från 1,020 till 1,140 kronor, 4:o) kvinnlig bokhållares från 960 till 1,020 kronor, 5:o) biträdande telegrafists från 1,140 till 1,260 kronor och 6:o) ordinarie interurbantelefonists från 840 till 900 kronor, fränsedt ortstillägg;

uti n:o 223 af herr *Nilson* i Örebro:

1:o) att begynnelseaflöningen för telegrafist måtte sättas till 1,260 kronor; samt

2:o) att till föreståndare för filialtelegrafstation måtte, såsom tillägg till tjänstgöringspenningarne, utgå ett årligt arvode af 300 kronor;

uti n:o 244 af herr *Rydén*: att följande förändringar måtte vidtagas i de af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningsbeloppen:

1:o) att reparatör måtte åtnjuta en begynnelselönen af 900 kronor, 960 kronor efter 2 år, 1,020 kronor efter 4 år, 1,140 kronor efter 6 år, 1,260 kronor efter 9 år och 1,380 kronor efter 12 år; samt

2:o) att linjeförman af 2:dra lönegraden måtte tillerkännas en begynnelselönen af 960 kronor, 1,020 kronor efter 2 år, 1,140 kronor efter 4 år, 1,260 kronor efter 6 år, 1,380 kronor efter 9 år och 1,500 kronor efter 12 år.

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

Enligt utskottets förslag skulle detta moment lyda sålunda:

1:o. Aflöning åtnjutes af *icke provisionsberättigad tjänsteman* enligt följande reglering:

	Lagsta aflöning.		Högsta aflön g.	
	Klass.	Kronor.	Klass.	Kronor.
A) inom Styrelsen:				
Byråchef	3	8,000	1	9,000
Byråttjänsteman	13	3,400	7	6,000
Föreståndare för katalogexpeditionen	18	1,800	16	2,400
Kontorskrifvare	24	1,020	18	1,800
Vaktmästare	23	1,140	21	1,380
B) vid Linjedistriktet:				
Linjedirektör	10	4,600	5	7,000
Linjeingenjör	14	3,000	8	5,500
Kassör af 1:a lönegraden	23	1,140	17	2,100
Bokhållare	25	960	19	1,650
Linjemästare af 1:a lönegraden	20	1,500	15	2,700
» » 2:a » 	23	1,140	17	2,100
Linjeförman » 1:a »	24	1,020	18	1,800
» » 2:a » 	26	900	20	1,500
Reparatör	27	840	21	1,380
C) vid Stationerna:				
Kontrollör af 1:a lönegraden	14	3,000	8	5,500
» » 2:a » 	14	3,000	9	5,000
Assistent	20	1,500	13	3,400
Telegrafist	23	1,140	18	1,800
Vaktföreståndare	22	1,260	18	1,800
Kassör af 1:a lönegraden	23	1,140	17	2,100
» » 2:a » 	24	1,020	18	1,800
Bokhållare	25	960	19	1,650
Interurbantelefonist	27	840	22	1,260
Stationsförman	26	900	20	1,500
Stationsbiträde	27	840	22	1,260
D) vid Verkstaden:				
Verkstadsdirektör	5	7,000	2	8,500
Verkstadsingenjör	14	3,000	8	5,500
Verkstadskassör och bokhållare	16	2,400	13	3,400
Materialförvaltare	20	1,500	14	3,000
Verkmästare	18	1,800	14	3,000

Anm. De befattningar, som äro angifna med kursiv stil, äro afsedda att i regel innehafvas af kvinnliga tjänstemän.

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

Beträffande förevarande moment hade emellertid reservationer afgifvits af:

herrar *Hammarlund, Persson* i Tällberg, *Larsson* i Lund och *Thorsson*, som yrkat, att utskottet måtte föreslå, att lägsta aflönningen åt *kontorsskrifvare* måtte bestämmas till 1,260 kronor med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 3, 6, 9 och 12 år, så att slut aflönningen blefve 1,800 kronor efter 12 år;

herr *Thorsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, för vaktmästare begynnelselönen måtte bestämmas till 1,140 kronor och slutlönen till 1,650 kronor;

herrar grefve *A. F. C. Wachtmeister, Persson* i Tällberg, *Larsson* i Lund och *Thorsson*, som yrkat, att utskottet skulle hemställa, att begynnelselönen för *telegrafist* måtte bestämmas till 1,260 kronor;

herrar *Persson* i Tällberg, *Larsson* i Lund och *Thorsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte bestämma begynnelselönen:

för <i>kassör</i> i 1:a lönegraden	till	1,260	kronor;
» » i 2:a	»	1,140	» ;
» <i>bokhållare</i>	»	1,020	» ;
» <i>interurbantelefonist</i>	»	900	» ; samt

herr *Thorsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att begynnelselönen måtte bestämmas för linjeförman af 2:a lönegraden till 960 kronor och för reparatör till 900 kronor.

A) inom styrelsen:

Byråchef — *föreståndare för katalogexpeditionen.*

Hvad utskottet föreslagit bifölls.

Efter föredragning af utskottets förslag angående aflönningen åt *kontorsskrifvare* begärdes ordet af

Herr *Larsson* i Lund, som yttrade: Utskottet säger om det aflönningssystem, som här föreligger, att det är ett sammanhängande helt, hvars detaljer icke utan fara för rubbning i andra delar kunna ändras. Utskottet har därför ansett sig icke kunna vidtaga ändringar annat än i vissa fall. De ändringar, utskottet sålunda föreslagit, afse vissa af de högst aflönade befattningarna. Däremot har utskottet ansett sig icke kunna bifalla de förslag, som af enskilda motionärer väckts angående förhöjning af vissa af de lägre befattningshafvarnes löner.

Dessa lägre befattningshafvare, som enligt förslaget komma i ett ogynnsamt läge, äro företrädesvis de kvinnliga befattnings-

hafvarne. Beträffande dessa har herr Lindhagen i särskild motion föreslagit, att deras löner måtte i någon mån höjas utöfver hvad Kungl. Maj:t ifrågasatt. De lönebelopp, som af honom föreslagits, synas mig vara synnerligen måttligt tilltagna. Man borde väl gå ut ifrån, att de löner, som bestås statens tjänare, vare sig manliga eller kvinnliga, böra tillmätas efter det arbete, som utföres i statens tjänst, och hänsyn bör också tagas därtill, att statstjänarne skola kunna genom lönen bereda sig en någorlunda tillfredsställande bärning. Detta är icke iakttaget beträffande de kvinnliga befattningshafvarne. Deras lönebelopp äro så lågt tillmätta, att det icke finnes någon möjlighet för dem att med de af Kungl. Maj:t föreslagna lönerna kunna tänka på att bereda sig ett eget hem, hvilket väl dock är den måttligaste pretention, en statstjänare kan hafva.

Det har, visserligen icke af utskottet i dess betänkande, men likväl enskildt, framhållits, att de kvinnliga befattningshafvarne äro i tillfälle att förskaffa sig sin bärning på ett billigare sätt än de manliga, därför att de i regel hafva att tillgå hem, i hvilka de kunna vistas, eller ock kunna slå sig tillsammans två, tre eller flera om en gemensam hushållning och därigenom nedbringa sina lefnadskostnader. Det är nog tyvärr så, att många kvinnliga befattningshafvare nödgas vidtaga dessa åtgärder för att få den knappt tillmätta lönen att gå ihop, men jag hemställer, om det är rätt och billigt, att hemmen skola i någon mån bidraga till de kvinnliga statstjänarnes anständiga utkomst, eller om man icke måste gifva de kvinnliga befattningshafvarne samma rätt, som man nödgats tillerkänna de manliga, nämligen att söka få ett hem för sig och icke behöfva genom samverkan med andra i lika ogynnsamt läge försatta statstjänare bereda sig en anständig bärning. Vidare tyckes man alldeles hafva förbisett, att kanske i de flesta fall, då en kvinnlig befattningshafvare är i tillfälle att stanna i sitt hem, detta icke för henne medför en lindring i hennes utkomstbekymmer, utan att hon tvingas därtill, därför att hon kan hafva anhöriga, till hvilkas underhåll hon måste bidraga med sin knappt tillmätta lön. Ofta har hon en fattig mor och små syskon, som hon måste understödja.

Då man äfven beträffande de kvinnliga befattningshafvarna måste fasthålla vid den sunda regeln: *full lön för fullt arbete*, och då här är meningen att utnyttja de kvinnliga befattningshafvarnas arbetskraft i fullt ut lika stor utsträckning som de manligas, bör man väl också se till, att de kvinnliga befattningshafvarnas löner utmätas någorlunda fullt efter behovet.

Hvad särskildt angår kontorsskrifvarna, hvilka frågan här närmast gäller, har Kungl. Maj:t föreslagit en lägsta aflöning af 1,020 kronor. Jag har försökt skaffa mig uppgifter om hvilka utgifter en kvinna i denna sambällsställning får vidkännas för att bereda sig en draglig inackordering här i Stockholm, och

*Angående
ny aflöningssat för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

efter de upplysningar, jag kunnat erhålla, lärer, såvidt hon skall få ställa något så när rimliga anspråk på tillvaron, hon icke kunna bereda sig inackordering under 80 kronor i månaden. Detta gör 960 kronor om året. Hon skulle således af begynnelönelönen hafva ett årligt öfverskott på 60 kronor. Dessa 60 kronor skola räcka till att fylla alla hennes öfriga behof. Det må väl för enhver stå klart, att detta är en ren orimlighet. Dessutom får man naturligtvis tänka på, att man icke bör binda denna kvinnliga befattningshafvares utkomstmöjlighet vid att bo såsom inackorderad. Hon bör väl kunna hafva berättigadt anspråk på att få ett eget, om ock litet och mycket tarfligt hem.

Hvad jag nu yttrat om kontorsskrifvarna gäller i hufvudsak äfven om de öfriga kvinnliga befattningshafvarna, om hvilka jag med herr talmannens tillstånd skall be att nu i ett sammanhang få yttra mig.

Dessa öfriga kvinnliga befattningshafvare äro kassörer i första och andra lönegraderna, bokhållare, telegrafister och interurbantelefonister. För alla dessa är begynnelönen otillräckligt tillmätt.

Inom utskottet hafva rådt olika meningar angående dessa kvinnliga befattningshafvares begynnelön, och mot dess beslut har, såsom herrarne se, reservationer anmälts, beträffande kontorsskrifvarna af herrar Hammarlund och Thorsson samt af mig, i fråga om telegrafisterna af herrar greve Wachtmeister och Thorsson samt af mig och, beträffande öfriga kvinnliga befattningshafvare, af mig och herr Thorsson. Vi hafva i afgifna reservationer yrkat, att begynnelönen för dessa befattningshafvare måtte sättas något högre än Kungl. Maj:t föreslagit.

Hvad nu särskildt angår kontorsskrifvarna, hafva reservanterna yrkat, att begynnelönen måtte höjas från af Kungl. Maj:t föreslagna 1,020 kronor till 1,260 kronor, att slutlönen måtte blifva densamma som föreslagits af Kungl. Maj:t eller 1,800 kronor, samt att denna slutlön måtte uppnås genom uppflyttning i högre löneklasser efter respektive 3, 6, 9 och 12 år.

Jag skall nu tillåta mig att vid denna punkt i lönestaten inskränka mig till att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen samt förbehålla mig att senare vid öfriga af reservanterna berörda poster i aflöningsstaten återkomma för att yrka bifall till reservanternas förslag.

Vid denna punkt yrkar jag, som sagdt, afslag å utskottets hemställan och bifall till den utaf herr Hammarlund m. fl. vid punkten fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Sundin*, *Warburg*, *Thorsson*, *Nyström*, *Kronlund*, *Thavenius*, *Neiglick*, *Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Blomberg*, *Lindhagen*, *Thylander*, *Lindgren* i Oskarshamn, *Hörnsten*, *Enander* och *Branting*.

Herr vice talmannen: Jag skall fatta mig kort och vill endast säga det, att det är svårt att göra någon ändring uti den här framlagda aflöningsstaten, emedan aflöningsbeloppen äfvensom aflöningsgrupperna därefter icke komma att stå i rätt proportionellt förhållande till hvarandra. Börjar man göra ändring på ett ställe uti en grupp, förorsakar det ändring uti andra aflöningsgrupper, och det hela kan komma att resultera i, att ingen blir belåten med en på sådant sätt hopkommen aflöningsstat, utan det tvärtom skall visa sig, att till en annan riksdag ytterligare förslag till ändringar och därefter ännu ytterligare förslag till ändringar komma att framställas, såsom det skedde för några år sedan med järnvägsstaten.

Det är därför som jag ber för min del att få hemställa, att kammaren ville bifalla utskottets förslag i dess helhet.

Herr Hammarlund: Jag har för min del kommit till den uppfattning, att de kvinnliga kontorsskrifvarna i telegrafverket, hvarom denna punkt handlar, blifvit af utskottet något tillbakasatta. Deras aflöning bör väl stå i ungefärlig proportion till de löner, som de kvinnliga kontorsskrifvarna vid statens järnvägar åtnjuta. Men för dem har Kungl. Maj:t föreslagit såsom lägsta lön 1,480 och som högsta lön 1,900 kr. Men här skulle nu, enligt det föreliggande förslaget, de kvinnliga kontorsskrifvarna vid telegrafverket börja med en lägsta lön af 1,020 kronor och nå upp till en högsta lön af 1,800 kr. När man vidare tager i betraktande, att dessa kvinnliga kontorsskrifvare icke få något särskildt ortstillägg på dyrare platser, utan att denna lön är den högsta lön, som kommer att utgå till dem, och när man därjämte tager hänsyn till, att de såsom tjänstgörande i styrelsen äro stationerade här i Stockholm, så synes det mig, som om man icke skulle kunna ifrågasätta att för dem bestämma en mindre begynnelselön än 1,260 kronor. Jag får därför för min del hemställa om bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen och att således lägsta aflöningen åt kontorsskrifvare måtte bestämmas till 1,260 kronor med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 3, 6, 9 och 12 år, så att slutaflöningen blefve 1,800 kronor efter 12 år.

Häruti instämde herrar *Fornander* och *af Callerholm*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Juhlin: Herr talman, mina herrar! Jag begagnar mig af tillfället att tacka statsutskottet för den i stort sedt välvilliga behandling, som utskottet låtit vederfaras den kungl. propositionen angående telegrafverket.

Det förslag till omorganisation af telegrafverket, som här föreligger, och för hvilket i den kungl. propositionen är i hufvuddrag redogjort, går ju ut på att söka göra telegrafverket till

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

ett, så långt ske kan, modernt kommunikationsverk. De former, enligt hvilka telegrafverket för närvarande förvaltas, förskrifva sig ju från en tid, som ligger 30 à 40 år tillbaka, och de formerna äro ju tagna, kan man säga, från de öfriga ämbetsverken, men man måste ju i våra dagar, framför allt då det gäller ett kommunikationsverk, söka så långt ske kan frigöra sig från gamla byråkratiska former och undvika onödigt mångskrifveri.

Då nu telegrafverket, framför allt efter telefontrafikens tillkomst och hastiga utveckling, ju kan sägas vara i viss mån en tekniskt-industriell inrättning, bör ju också verket organiseras med hänsyn härtill. Det bör organiseras såsom ett kommunikationsverk, och sålunda bör det organiseras så, att det skall kunna fylla sin egen uppgift och så att det skall kunna skötas på ett både för staten och allmänheten fördelaktigt, ekonomiskt och praktiskt sätt.

Då nu telegrafverket står i ständig affärsmässig förbindelse med allmänheten, så bör det naturligtvis också skötas enligt enkla och affärsmässiga principer. Man måste söka åstadkomma bättre arbetsfördelning, större arbetsintensitet och större arbeteffekt. I ett verk, som står i daglig och intim beröring med allmänheten, böra naturligtvis där förekommande ärenden behandlas med snabbhet och snabbt expedieras; verket bör naturligtvis följa med sin tid och noga följa med utvecklingen på området för dess verksamhet. Blicken bör ständigt vara öppen för allmänhetens berättigade kraf, men också för att det hela skötes på ett ekonomiskt sätt. Härvidlag bör man ju icke förbise vikten utaf, att hvarje arbete utföres af en person, som icke är mera kvalificerad än hvad som är nödvändigt. Dessa grundtankar ha varit vägledande för mig och de kommitterade, som utarbetat det föreliggande organisationsförslaget. Huruvida man härutinnan lyckats kan ju vara svårt att säga; meningarna kunna naturligtvis härom liksom i de flesta frågor vara delade. Man kan ju möjligen säga, såsom utskottet antydtt, att det är ett försök, men i så fall vågar jag verkligen säga, att det är ett försök i rätt riktning och ett försök, som icke kommer att skada hvarken staten eller allmänheten, utan som enligt min åsikt tvärtom kommer att gagna både telegrafverket och staten. Det kan ju också hända, att detta organisationsförsök kan komma att medföra välgörande verkningar och hafva ett hälsosamt inflytande äfven på andra håll inom området för statens verksamhet.

För att emellertid organisationen ej skall bli en organisation endast på papperet, är det nödvändigt, att en genomgripande instruktion blir utfärdad, och en sådan ligger redan hos Kungl. Maj:t. Men det fordras naturligtvis också att organisationen genomföres med kraft och målmedvetenhet. För detta ändamål är det nödvändigt, att rätter man sättes på rätt plats och att de personer, som skola genomföra organisationen och tillämpa densamma,

kunna arbeta med intresse och energi, med arbetslust och arbetsglädje. Men härför fordras också, att den personal, som skall utföra arbetet, blir aflönad så, att den, så långt ske kan, befrias från ekonomiska bekymmer.

Beträffande de löner, som utskottet har tillstyrkt, vill jag endast i förbigående beröra förslaget till aflöning af chefen för verket.

Kungl. Maj:t har härvidlag föreslagit lägst 15,000 kronor högst 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att inom dessa gränser bestämma arfvodets belopp. Jag tror för min del, att den fara, som utskottet fruktat att denna bestämmelse skulle medföra, ej är så stor. Jag tror att det mången gång skulle gagna förvaltningen, om cheferna för de viktigaste verken voro bättre aflönade än hvad nu är fallet. Vi få komma ihåg, att telegrafverket är ett verk, som har ett kapitaliseradt egendomsvärde af omkring 50,000,000 kronor och en årlig inkomst af omkring 11,000,000 kronor. Jag är viss på, att om detta verk tillhörde en enskild person, skulle helt säkert aflöningarna både för chefen och byråcheferna blifva bättre än hvad utskottet här föreslagit.

I fråga om byråchefernas aflöning har utskottet enligt min åsikt varit något sparsamt. Det har nämligen utgått från statskommisariernas i statskontoret aflöning med bestämmande af en lägre begynnelseaflöning och något högre slutaflöning.

Såsom skäl härför har utskottet anfört en del förhållanden, som skulle motivera högre aflöning åt telegrafstyrelsens byråchefer särskildt. Dessa skulle vara, att verket är ett tekniskt-industriellt verk, att byråcheferna ha skyldighet att låta sig förflyttas, att det åligger dem en längre arbetstid å tjänsterummet och att de dessutom ha förmanskap för en talrik personal. För detta har utskottet bjudit en krona per dag. En byråassistent har i öfvertidsarbete en krona per timme, och jag anser därför denna ersättning af en krona per dag endast för detta öfvertidsarbete vara något för knappt tilltagen. Det torde böra framhållas, att verkets egenskap af en tekniskt-industriell affär ovillkorligen, huru man än må resonera i fråga om aflöningarna, utöfvar en betydande inverkan. Hvad nu skyldigheten att låta sig förflyttas beträffar, så veta vi, att alltifrån det kommitténs utlåtande afgafs till Kungl. Maj:t och sedermera allt under det denna proposition legat på Riksdagens bord, så har denna bestämmelse väckt gensägelse hos personalen vid telegrafverket.

Slutligen vill jag nämna, att byråcheferna i telegrafstyrelsen få en ganska stor personal under sig. Linjebyråchefen t. ex. får en personal af öfver 1,500 personer och trafikbyråchefen en personal, som går upp till mer än 3,000 personer, och chefen för administrativa byrån får under sig samtliga redogörare vid alla stationer i riket. För allt detta har utskottet icke velat

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

lämna någon särskild ersättning. Man skulle ju med skäl kunna jämföra byråcheferna i telegrafstyrelsen med distriktscheferna vid statens järnvägar, åtminstone i viss mån. För dessa senare har Kungl. Maj:t föreslagit en högst betydligt större aflöning, än hvad utskottet här föreslagit för byråcheferna i telegrafverket.

Beträffande verkstadsdirektören har utskottet gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag, en ändring som jag icke har något att invända emot, isynnerhet som den medför en något förbättrad aflöning för verkstadsdirektören, ehuru detta icke varit utskottets afsikt.

En fråga, som jag vill yttra ett par ord om, är frågan om pensionsunderlaget. Statsutskottet har, för att erhålla likhet med första och andra gradens tjänsteman inom statskontoret, nedsatt pensionsunderlaget för andra gradens tjänstemän inom telegrafverket från 4,000 till 3,700 kronor, d. v. s. med 300 kronor, under det att pensionsåldern samtidigt blifvit höjd från 65 till 67 år. Man brukar ju eljest vid lönerogleringar icke minska aflöningsförmånerna. I detta fall har dock en minskning ägt rum, en minskning, som antagligen kommer att medföra, att nuvarande andra gradens tjänstemän icke kunna eller vilja ingå på den nya lönestaten.

En fråga, som utskottet visserligen mycket välvilligt behandlat, men på anförda skäl undanskjutit, är frågan om uppförande af ett tuberkulossjukhus för telegrafverkets personal. Utskottet säger, att det råder skiljaktiga meningar bland fackmännen, huruvida sanatorievård lämpligast bör beredas i större eller mindre sjukvårdsanstalter, och att frågan därom ännu icke kan sägas vara tillförlitligen utredd. Skulle man vänta, tills denna fråga blefve fullt utredd, så misstänker jag, att man finge vänta ganska länge på den Riksdag, som skulle för telegrafverkets arbetare besluta upprättandet af ett sanatoriesjukhus. Det torde numera vara en ganska allmän åsikt bland fackmännen i denna fråga, att det är bättre att ha flera och mindre sanatoriesjukhus än få och stora. De skickligaste specialisterna på detta område ha uttalat sig i denna riktning. Och jag tror, att den tuberkuloskommitté, som f. n. arbetar och som snart kommer att afgifva sitt utlåtande, kommer att gå just i denna riktning. Man ser ju också, hurusom kommuner och föreningar rundt om i landet börja upprätta mindre sanatoriesjukhus. Hvad som gör det för mig särskildt önskvärdt, att denna fråga om ett tuberkulossjukhus icke uppskjutes ens ett år, är att, såsom man vet, det är af största vikt att så hastigt som möjligt ingripa mot lungshot. Det är af den allra största betydelse, att en lungsjuk arbetare så fort som möjligt kan komma under god behandling. I regeln torde han icke kunna erhålla sådan under sina vanliga lefnadsförhållanden. Det visar sig ju också, att våra folksanatorier äro öfverfyllda, så att de stackars sjuka få vänta månader, ja, år,

innan de kunna komma in där, och ganska ofta inträffar det, att, då de äntligen fått inträde på ett sådant sanatorium, de äro så sjuka, att de egentligen borde föras till en asyl för lungsjuka. Ett enda års uppskof med denna fråga kan ju orsaka flera människolifs offerande på utredningens altare.

När nu det föreslagna anslaget af 38,000 kronor för byggnad af ifrågavarande tuberkulossjukhus är så litet och då det äskade årliga anslaget för driften endast skulle uppgå till 4,000 kronor, så anser jag, att denna kammare bör kunna taga detta Kungl. Maj:ts förslag om tuberkulossjukhuset. Då jag har haft särskild anledning att något närmare sätta mig in i denna fråga, och då jag vet, huru dessa stackars människor lida, på grund däraf att de icke i tid kunna få god behandling, så vågar jag ställa till kammaren en vördsam bön att bevilja de jämförelsevis små summor, hvarom det här är fråga. Jag tror, att kammaren härigenom skulle i mångt fattigt arbetarehem sprida mera välsignelse, än om kammaren höjer en och annan lön med någon liten summa.

Herr Lindhagen: Herr talman: En af reservanterna, herr Larsson, har ju redan ganska fullständigt redogjort för de skäl, som tala till förmån för den löneförhöjning, om hvilken är fråga i min motion. Jag skall därför endast be att i en punkt få tillägga några få ord.

Kommittén och med den Kungl. Maj:t har ja grundat sitt förslag på den ganska vackra principen, att de lägre tjänstnehafvarna skulle, till skillnad mot hvad nu är förhållandet, vid unga år blifva ordinarie och få en tillräcklig lön för att kunna redan från början med arbetsglädje och oberoende af näringsbekymmer ägna sig åt sin tjänst. Men det är nog en allmän uppfattning inom telegrafverket, att dessa goda afsigter icke i allo motsvaras af de lönebelopp, som sedan i verkligheten kommit på papperet.

Särskilda omständigheter äro härvid ock att beakta. Sålunda har arbetstiden ökats, utan att man fäst något vidare afseende vid detta. Men därigenom inträffar, att en del af de kvinnliga tjänstehafvarna, som förut hade tillfälle och krafter att med extra arbete skaffa sig afsevärdt bidrag till sitt lifsuppehälle, nu skulle blifva därifrån väsentligen förhindrade.

Kommitténs förslag hvilat vidare på den grundsatsen, att de kvinnliga tjänstehafvarna redan vid unga år skola blifva ordinarie. Men Kungl. Maj:t och med Kungl. Maj:t utskottet ha frångått den principen, därigenom att de underkänt telegrafstyrelsens befogenhet att, såsom kommittén föreslagit, sjelf förordna nya ordinarie tjänstemän. Af bland annat detta skäl har man klart för sig bland de kvinnliga tjänstehafvarna, att extra ordinarie tiden i de flesta fall kommer att blifva lika lång

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

som nu eller i allt fall mycket afsevärd. På detta sätt ha kommitténs afsigter i de flesta fall kommit till korta.

Man får också räkna därmed, att de kvinnliga tjänstehafvarna med undantag af telegrafisterna i allmänhet ha obetydliga befordringsutsigter i jämförelse med sina manliga kamrater. Därför kan det icke vara mer än billigt, att de i tämligen god tid komma i åtnjutande af något högre belopp af den jämförelsevis lilla aflöning, som de slutligen kunna uppnå.

I detta sammanhang ber jag att få nämna, att jag för min del naturligtvis känner mig tillfredsställd med de uttalanden, som utskottet gjort med anledning af två andra punkter i min motion. Sålunda har utskottet uttalat sin förvissning, att de kvinnliga tjänstehafvarna icke skola komma att oskäligen betungas med arbete utöfver hvad som åligger de manliga. I motionen har anförts särskilda skäl, hvarför i allmänhet de manliga öfverordnade tjänstemännen ha en benägenhet att i detta afseende öfver höfvan anstränga de kvinnliga och utnyttja deras mera tränga arbetskrafter. Jag vill dock tillägga, att jag därmed icke särskildt syftat på telegrafverket, ty jag har ingen kännedom om huruvida det är särskildt illa anordnad där. Men det sagda är ett så ofta öfverklagadt förhållande inom ämbetsverken i Stockholm, att jag, särskildt med hänsyn till den utsträckning af arbetstiden, hvarom här är fråga, trott det vara på sin plats att erinra något om denna sak.

Utskottet har vidare uttryckligen förklarat, att förbudet att innehafva annan tjänstebefattning af hvad slag som helst icke afser att uppställa något hinder för de lägst aflönade kvinnliga tjänstehafvarna att, där nöden kräfver det, för att underhålla sig och sina anhöriga, äfven få åtaga sig betaldt extra arbete.

Jag vill hoppas, att kammaren icke på grund af det viktiga ärende, som nyss förut varit föremål för behandling, må tappa allt intresse för dessa tjänstehafvare, och att jämväl de kammarens ledamöter, som icke närvarit under denna debatt, måtte komma att skänka sina röster för ifrågavarande reservation, till hvilken jag nu yrkar bifall.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Biesert*, *Bromée* i Billsta, *Berg* i Göteborg och *Kjellberg*.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets förslag angående aflöningen åt kontorsskrifvare inom telegrafstyrelsen, dels ock på bifall till det förslag, som framstälts i den af herr Hammarlund med flere i detta afseende afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets förslag till aföning åt kontorsskrifvare inom telegrafstyrelsen, röstar

*Angående
ny aflonings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som framstälts i den af herr Hammarlund med flere i detta afseende afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 95 ja, men 115 nej, hvadan kammaren bifallit det förslag, som framstälts i den af herr Hammarlund med flere afgifna reservationen.

Utskottets förslag angående aföningen åt *vaktmästare* föredrogs häruppå; och yttrade därvid:

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att till denna punkt vidfoga en reservation, som emellertid kommit att få en sådan plats, att jag förmodar, det icke många af kammarens ledamöter ens fäst sig vid, att det finnes en reservation vid denna punkt. Det är ju nämligen så, att vi nu i riksdagens sista timme nätt och jämt hafva tid att läsa rubrikerna på utskottsbetänkandena och de klämmar, som utskotten efter mödosamt arbete lyckats få ihop. Jag får därför på det djupaste beklaga, att en fråga sådan som denna kommit på dagordningen under sådana förhållanden, att den icke kan tillvinna sig kammarledamöternas uppmärksamhet i så hög grad som den förtjänar. Ty den innebär ju löneroglering för en stor del af folkets män, hvilka utföra statens värf och uppdrag.

Herr civilministern talade nyss med värme och känsla för telegrafstyrelsens förslag och var mycket tacksam mot utskottet för den behandling ärendet i sin helhet där rönt. Han beklagade emellertid synnerligen, att just de största inkomsttagarna skulle få vidkännas minskning i de för dem föreslagna lönebelopp. Jag skulle känt mig mycket tacksam emot herr civilministern, om han i detta sitt beklagande hade inneslutit äfven dessa lägst aflönade, som blifvit af utskottet tillbakasatta och hvars lönekraft jag sökt tillgodose med min reservation för Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju så, att vaktmästare i allmänhet betraktas såsom ett sämre släkte, hela deras ställning är af den beskaffenhet, att de helst böra lägga ryggen i fyratiofem graders vinkel inför andra människor, hvilka anse sig icke kunna själfva utföra vaktmästarnes sysslor.

Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

Vaktmästarne hafva emellertid, såvidt jag förstår, under frågans förberedande behandling inom telegrafkommittén ägnats en mycket välvillig behandling. Telegrafkommittén säger i sitt betänkande å sid. 108, att denna grupp af telegrafverkets personal icke har mer än 800 kronor såsom begynnelselön och 1,100 kronor såsom slutlön, nämligen för så vidt det är fråga om de högst aflönade vaktmästarne. Detta erkänner kommittén vara en för våra nuvarande lefnadsförhållanden alldeles otillräcklig lön. Den löneförhöjning, som kommittén därför föreslår, eller en begynnelseaflöning af 1,140 kronor och en slutlön af 1,650 kronor, motiverar kommittén äfven därmed, att vaktmästarne drabbas af längre tjänstgöringstid i samma grad som alla öfriga tjänstemän inom telegrafverket till följd af den nya sakernas ordning. Kommittén har således kommit till det resultat, att de af densamma för vaktmästarne föreslagna lönesatserna äro väl afvägda efter det nya mått af arbete, som af denna personal hädanefter skulle fordras. Och Kungl. Maj:t har i sin proposition å sid. 42 understrukit hvad kommittén i sitt betänkande sålunda framhållit, samt sagt, att Kungl. Maj:t gärna ville tillstyrka de däri föreslagna lönebeloppen. Jag trodde därför, att, när herr civilministern nyss hade ordet och talade för de öfriga inom telegrafverket, för hvilka icke utskottet tillstyrkt de af Kungl. Maj:t föreslagna löneförmånerna, äfven vaktmästarne skulle bli inneslutna i detta resonemang. Så har emellertid icke skett, och jag får då försöka att så godt jag kan försvara det rättmätiga i min reservation.

Jag har, som antydts, reserverat mig till förmån för det förslag, som härvidlag af kommittén uppgjorts och af Kungl. Maj:t framlagts. Statsutskottet har prutat af på Kungl. Maj:ts förslag, och såsom motivering för sin prutmån har utskottet i en mycket kort bit å sid. 89 af sitt betänkande anfört följande: »Hvad där-efter angår vaktmästarne hos styrelsen har utskottet, vid en jämförelse med hvad motsvarande befattningshafvare i de centrala ämbetsverken ansetts böra tilläggas, funnit den föreslagna slutaflöningen 1,650 kronor förutom beklädnadsersättning 120 kronor, eller 1,770 kronor (hvertill för förste vaktmästaren kommer ett arfvode af 200 kronor), vara för hög. Utskottet anser, att slutaflöningen må bestämmas till 1,380 kronor efter sex års tjänstgöring, hvilket med hänsyn till den i telegrafstyrelsen längre tjänstgöringstiden något öfverstiger hvad Riksdagen nyligen bestämt för motsvarande befattningshafvare i statskontoret». Jag skulle kunna förstå denna statsutskottets motivering för sitt afslagsyrkande, om icke statsutskottet för några dagar sedan, när man slog ihjäl begäran om löneförhöjning åt vaktmästarne i statskontoret, haft en helt annan motivering. Herr Thylander hade nämligen i en motion påyrkat förhöjning af löneförmånerna åt statskontorets vaktmästare, och då motiverade statsutskottet sin hemställan om afslag å den sålunda begärda löneförhöjningen

med följande ord: »Särskildt vill utskottet beträffande den af motionären gjorda jämförelsen mellan å ena sidan de hos telegrafstyrelsen och riksbanken och å andra sidan hos statskontoret anställde vaktmästarnes löneförmåner erinra därom att, hvad telegrafstyrelsen beträffar, den af Kungl. Maj:t för betjante därstädes föreslagna tjänstgöringstiden är betydligt längre än den för statskontorets vaktmästare ifrågasatta, samt, vidkommande riksbanken, att tjänstgöringsförhållandena i detta verk äro i åtskilliga afseenden så väsentligen olika dem i statens ämbetsverk, att en jämförelse i aflöningshänseende mellan en viss tjänstemanna- eller betjäntegrad i det ena verket med motsvarande grad i det andra icke lämpligen låter sig göra».

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Utskottet motiverar således sina afslagsyrkanden på olika sätt. När det är fråga om lönetillökning åt vaktmästarne i statskontoret, då säger statsutskottets majoritet: af vaktmästarne i statskontoret fordras icke samma långa arbetstid som af vaktmästarne i telegrafverket, och därför kunna statskontorets vaktmästare icke jämställa sina lönekraf med telegrafverkets vaktmästares. När åter vaktmästarne i telegrafverket begära löneförhöjning, då säger utskottets majoritet så här: vaktmästarne i statskontoret hafva icke fått mera än så och så mycket, alltså skola icke heller ni hafva något mera. Den ena gången motiverar man sitt afslagsyrkande på det ena sättet, den andra gången på det andra, allt efter som det lämpar sig bäst. Det synes mig emellertid som om, i fall man för ett afslagsyrkande icke haft starkare skäl än hvad utskottet här framhåft, Riksdagen gjorde klokare, om den följde Kungl. Maj:ts härutinnan gjorda förslag, stödt som detta är på den utredning, hvilken genom en särskild kommitté åvägbragts. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den nu föredragna punkten.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen, Nyström, Persson* i Malmö, *Nilsson* i Malmö, *Thylander, Rydén, Christierson, Nilson* i Örebro, *Thavenius, Camitz, Eriksson* i Grängesberg, *Carlsson* i Malmberget, *Hellgren, Blomberg, Warburg, Kjellberg, Lindley, Wavrinsky* i Stockholm, *Byström* och *Johansson* i Öja.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det skulle väl ändå taga sig märkvärdigt ut, om vi för olika embetsverk af en och samma betjäntekår med i så väsentlig grad lika kvalifikationer och tjänsteåligganden skulle bestämma olika löner.

Riksdagen har nyligen godkänt lönestater för statskontoret och arméförvaltningen och bestämt lönerna för vaktmästarne i båda dessa verk till alldeles enahanda belopp. Såväl i statskontoret som i arméförvaltningen skola vaktmästarne i allmänhet efter 5 års tjänstgöring få en lön af 1,300 kronor och förste vaktmästaren 1,500 kronor.

Angående
ny aflöningssat för
telegrafverket
m. m.

(Forts.)

För vaktmästarne vid telegrafverket har utskottet ändock föreslagit något högre aflöning. De skulle nämligen få efter 6 års tjänstgöring 1,380 kronor jämte 120 kronor beklädnadsersättning. Det blir tillhoppa 1,500 kronor för vanliga vaktmästare. För förste vaktmästaren skulle härtill komma ett arfvode af 200 kronor, och denne skulle således komma upp till en lön af 1,700 kronor. Här har således i alla fall bestämts en afsevärdt högre aflöning än för vaktmästarne i de nyssnämnda ämbetsverken.

Nu säger man, att det bestämts längre tjänstgöringstid för vaktmästarne i telegrafverket än för vaktmästarne i öfriga ämbetsverk.

Ja, detta är riktigt, och utskottet har äfven beaktat detta, ty det är med hänsyn till den längre tjänstgöringstiden i telegrafstyrelsen, som utskottet föreslagit något högre aflöning för dess vaktmästare. Men utskottet har något nedsatt den af Kungl. Maj:t föreslagna tjänstgöringstiden för kontoren, och naturligt är, att denna nedsättning skall komma äfven vaktmästarne till godo. Och med anledning af denna nedsättning i tjänstgöringstiden har utskottet ansett sig kunna föreslå en nedsättning äfven i den af Kungl. Maj:t föreslagna lönen. För öfrigt tror jag, att hvar och en, som är något förtrogen med förhållandena i de båda verk, som förut reglerats, och äfven i öfriga centrala verk, måste erkänna, att vaktmästarne där icke få gifva sig i väg efter 5 å 6 timmars kontorstid, utan att nog åtskilliga vaktmästare finnas, som få sitta kvar längre, eller som, om de också icke göra detta, likväl hafva åtskilligt längre tjänstgöringstid än den, som är bestämd i reglementet för tjänstemännen. Jag tager för gifvet, att kammaren, då staterna för statskontoret och arméförvaltningen så nyligen fastställt, äfven i detta fall vill följa utskottet, då utskottet här i alla fall föreslår högre aflöning för vaktmästarne i telegrafverket än den, som bestämts för de båda nyssnämnda verkens vaktmästare. Det skulle, som sagdt, taga sig underligt ut, om man skulle på detta sätt utså misstroende inom denna stora betjäntekår, i det att Riksdagen skulle ställa så till, att vaktmästarne i det ena verket skulle intaga en högre och förnämligare ställning än vaktmästarne i det andra ämbetsverket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr *Thorsson*: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Det är alldeles sant, att utskottet har med en half timme nedsatt tjänstgöringstiden för samtliga inom telegrafverket anställda. Men jag ber att få taga fasta på den sats, som den förre talaren utvecklade, nämligen att icke samtliga anställda sitta absolut samma tid, utan att vaktmästarne komma att upptagas längre tid än utskottet beräknat. I utskottets motivering här — liksom

för öfrigt i Kungl. Maj:ts proposition, hvarifrån yttrandet hämtats — utvecklas, att anledningen, hvarför kommittén och Kungl. Maj:t föreslå en ökning af lönerna för tjänstemännen inom telegrafverket, är just den, att deras tid kommer att tagas fullt och helt i anspråk. Det erkännes här, att det icke finnes någon möjlighet att utom verket skaffa sig någon afsevärd inkomst på annat håll. Och det synes mig, att man bör söka lägga om denna reglering både af vaktmästarnes aflöningar och vaktmästarnes antal, så att antalet vaktmästare begränsas till hvad som behöfves i de respektive verken, och söka sysselsätta detta antal helt och hållet i stället för att ha en massa människor anställda i olika verk, som man gifver en otillräcklig aflöning, med tanke på att de få fylla bristen genom att skaffa sig biinkomster och uppträda som konkurrenter till arbetare inom olika yrken. Det är ett system, som icke i längden bör upprätthållas. Och jag tycker, att det är klokast och riktigast af staten att aflöna sina vaktmästare så, att de kunna fullt existera på sina löner, samt gifva dem full sysselsättning i sin anställning.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Nyström: Jag skall be att få erinra om en sak, nämligen att vaktmästarnes ställning inom telegrafverket icke är densamma som i statskontoret. Inom det senare verket är tjänstgöringen begränsad till 6 timmar, och därtill kommer möjligen tiden för verkets öppnande och stängande, hvilken kan belöpa sig till på sin höjd en timme.

Inom telegrafverket är den officiella tjänstgöringstiden för vaktmästarna 7 timmar, men den verkliga arbetstiden understiger icke under några förhållanden 9 à 10 timmar om dagen. De måste vara tillstädes i ämbetsverket minst en timme före dess öppnande och komma icke därifrån förrän minst 1 1/2 eller 2 timmar, sedan byråerna stängts. I synnerhet i bråda tider måste de stanna minst 2 timmar efter stängningstiden.

Jag hemställer till herrarna, huruvida det under sådana förhållanden kan vara möjligt för dessa vaktmästare att skaffa sig extra inkomster. Faktiskt äro sådana möjligheter för dem uteslutna. Jag frågar därför, om under sådana förhållanden aflöningarna böra vara mindre för vaktmästarna inom telegrafverket än i statskontoret, under det att i telegrafverket de högre och de högste tjänstemännens aflöningar äro afsevärdt större. På grund af dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Nyström instämde herrar *Ericsson* i Alberga och *Hörnsten*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det är ju möjligt, att den siste talaren känner väl till detta verk, alldenstund

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

han själf tjänstgjort i detsamma. Men det är väl icke sagdt, att han känner till öfriga verk, för hvilka lönerna redan reglerats. I statskontoret t. ex. tjänstgöra vaktmästarne till och med på natten. Hvarje natt går en vaktmästare vakt, och för denna vaktgöring hafva de intet särskildt betaldt. De gå vakt i tur och ordning. Tager man i betraktande detta och att en och annan vaktmästare får stanna kvar för ämbetsverkets stängande, finner man, att tjänstgöringstiden i statskontoret är lika stor som i telegrafverket. Jag säger ännu en gång, att jag tycker, att det är märkvärdigt, att herrarna från Stockholm skola försöka få fram en bättre och förmånligare ställning för vaktmästarne i telegrafverket än för vaktmästarne i öfriga verk. Detta tror jag icke bidrager till skapandet af den enighet och samhällsfrid, som man nu så väl behöfver ernå.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen i öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder framkommit, proposition dels på bifall till utskottets förslag i fråga om aflöningen till vaktmästare hos telegrafstyrelsen, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i nämnda hänseende; och fann herr talmannen det sistnämnda yrkandet hafva flertalets mening för sig. Herr Persson i Stallerhult begärde emellertid votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren i fråga om aflöningen till vaktmästare hos telegrafstyrelsen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i nämnda hänseende bifallit statsutskottets förslag.

Omröstningen utvisade 115 ja mot 92 nej; och hade kammaren alltså bifallit Kungl. Maj:ts förslag.

B) vid linjedistriktet:

Linjeditör.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs utskottets förslag i fråga om aflöningen åt *linjeingenjör*; och begärdes därvid ordet af!

Herr Nyström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I det förslag till nya stater för telegrafverket, som här framlagts af Kungl. Maj:t på grundvalen af telegrafkommitténs betänkande, ha, det måste man erkänna, mycket väsentliga förbättringar blifvit vidtagna för flera löneklasser och i afseende å den organisatoriska anordningen af telegrafverkets arbete. Om man emellertid uppmärksamt genomläser detta förslag, tycker man sig finna, att mycket mindre vikt blifvit lagd på det tekniska än på det kommersiella. Denna brist framträder äfven i kommitténs betänkande på ganska många ställen. Dels framträder den i fråga om omorganisationen af telegrafstyrelsen, där två så betydelsefulla platser som öfveringenjörens och elektrikerns indragits, dels förekommer den i fråga om linjebefällets aflöningsförhållanden. Jag skall nu icke uppehålla mig vid frågan om vare sig öfveringenjörens eller elektrikerns behöflighet — jag erkänner villigt, att frågan om bibehållandet eller afskaffandet af dessa båda befattningar strängt taget tillkommer Kungl. Maj:t att afgöra — men jag skall däremot så mycket längre uppehålla mig vid linjebefällets aflöningsförhållanden.

Vi ha då först att fästa oss vid linjedirektörerna. Deras nya lönestat har redan af kammaren godkänts, men då den står i ett visst samband med linjeingenjörernas lönestat, ber jag att med ett par ord få beröra äfven den. För linjedirektörerna har föreslagits en begynnelselön å 4,600 kronor, hvilken efter 18 år, så småningom skulle höjas till 7,000 kronor. Om man jämför dessa aflöningsförhållanden med dem, som gälla för telegrafdirektörer af första och andra klassen, ja, t. o. m. för telegrafkommissarier af första klassen, så finner man, att dessa mycket viktiga linjedirektörsbefattningar komma i en mycket sämre ställning än föreståndaren för trafikstationerna. Om man till grund för en sådan efterställning kunde åberopa mindre ansvar, mindre uppbörd, vore därom icke så mycket att säga, men förhållandet är det motsatta. Under det att t. ex. telegrafdirektörerna af första klassen ha att redovisa en uppbörd af i medeltal 860,000 kronor om året och telegrafdirektörerna af andra klassen 357,000 kronor, så uppgår linjedirektörernas redovisning för dels uppbörd, dels materiel till i medeltal 1,310,182 kronor om året. Det är klart, att en så stor redovisningsskyldighet borde berättiga linjedirektörerna till åtminstone den begynnelselön, som är tillerkänd telegrafdirektörer af andra klassen. För telegrafdirektörer af första klassen är begynnelselönen i genomsnitt 6,085 kronor och för linjedirektörer 4,600 kronor. Men den medelbegynnelselön, som här är upptagen för andra klassens telegrafdirektörer, representerar icke deras verkliga inkomst af tjänsten, ty till den komma de provisioner, som de åtnjuta genom tillåtelse att föra räkning å fordringar hos allmänheten, och dessa provisioner uppgå merendels till ganska afsevärda belopp. Dessutom är att märka, att

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

linjedirektörerna skola inspektera de stationer, som från aflönings-synpunkt stå lägre än deras egna.

Jag har velat anföra detta för att visa, att den jämna afvägning af löneförhållandena, som utskottet talat om, icke är så fullständigt genomförd, som man kunnat önska. Jag har emellertid icke velat göra något yrkande med afseende å linjedirektörerna, hvilket jag däremot vill göra i fråga om linjeingenjörerna. Linjeingenjörernas aflöning är för närvarande 3,200 kronor med två ålderstillägg, så att slutlönen uppgår till 4,000 kronor, efter tio års ordinarie tjänst. Enligt Kungl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag skulle nu begynnelselönen för dessa tjänstemän sänkas från 3,200 till 3,000 kronor för att så småningom efter 18 år stiga till 5,500 kronor. Här är således det egendomliga förhållandet, att medan, såsom kommittén förklarar i sitt betänkande, lefnadskostnaderna ökats med i medeltal 40 procent sedan 1878, då den stora regleringen af tjänstemännens löner ägde rum, har aflöningen för nu ifrågavarande viktiga tjänstemän sänkts till den nivå, hvarpå första gradens tjänstemän ställdes vid nysnämnda löneroglering på 1870-talet. Såvidt jag kan finna, ligger det i alldeles öppen dag, att detta är ett missförhållande, som utskottet, synes det mig, bort ha rättat, när det, genom min motion blef uppmärksammat därpå. Detta missförhållande faller så mycket mera i ögonen, om man jämför denna begynnelselön med den aflöning, som tillerkännes byråttjänstemännen. Dessa senares aflöning är i början 3,400 kronor och stiger sedan, så att den efter 15 eller 18 år — jag minnes icke riktigt hvilketdera — uppgår till 6,000 eventuellt 7,000 kronor. Hvad är det då för skillnad på dessa tjänstemän? Linjeingenjörerna äro upptagna hela dagen, byråttjänstemännen sju timmar dagligen; linjeingenjörernas kompetensvillkor är utom studentexamen en 3- å 4-årig kurs vid högskola, under det att, enligt det till Riksdagens ledamöter utdelade förslaget till instruktion för telegrafstyrelsen, det för att blifva antagen till byråttjänsteman endast fordras antingen studentexamen eller ock genomgången kurs vid ett handelsinstitut.

Nu är det alldeles uppenbart, att linjeingenjörerna, som blifvit så styfmoderligt behandlade, först af kommittén, sedan af Kungl. Maj:t och nu slutligen af utskottet, skola känna sig ytterligt tillbakasatta och att ett stort missmod och missnöje skall bemäktiga sig dem. Det är icke nog med, att de eftersättas personer med vida lägre kompetens, utan de tillerkännas dessutom en aflöning, hvilken under nuvarande dyra lefnadsförhållanden faktiskt icke räcker till för en familjs uppehälle.

Nu ha dessa tjänstemän gått in till Kungl. Maj:t med en anhållan, att begynnelselönen skulle höjas från 3,000 till 3,800 kronor. Därpå har Kungl. Maj:t svarat, att då de erhålla sin tjänst vid relativt unga år, borde en begynnelselön å 3,000 kronor vara tillräcklig för dem. Jag vill då endast erinra om att

den äldste af de extra ordinarie linjeingenjörerna, som nu är i tur att befordras, är 34 år, de två därefter äro 33 år, och ingen är under 29 år.

Nu vill jag fråga, om i våra dyra tider en aflöning å 3,000 kronor kan anses vara tillräcklig för en akademiskt bildad person, som under en tio år varit ute i praktisk verksamhet. Naturligtvis får ämbetsverket folk i alla fall, men hurudant folk? Naturligtvis sådana, som icke kunna erhålla platser på annat håll; verket måste nöja sig med de sämre, under det att de bättre så småningom afgå för att söka sin utkomst på andra områden i det praktiska lifvet.

Det förefaller så mycket egendomligare, detta kommitténs och Kungl. Maj:ts sätt att tillmäta aflöningarne, som kommittén själf yttrar följande ord angående vikten af dessa tjänstemäns befattningar:

»Vid afvägande af passande aflöningsförmåner åt dessa tjänstemän borde man ej glömma, att enhvar inom sitt distrikt vore ansvarig för dyrbara nyanläggningar och särdeles omfattande underhållsarbeten och att således stora fordringar måste ställas på dem. På linjebefälet hvilade i första hand mycket stora ekonomiska uppgifter, och på dem berodde till stor del verkets ekonomiska väl.»

Nu vill jag fråga, af hvilka verkets ekonomi mest beror, af byråtjänstemännen eller linjeingenjörerna. Man behöfver icke vara mycket förfaren i praktiska värf för att veta, att det är af de senare. Är det då rätt, att de skola aflönas på detta sätt?

Utom de 8 extra ingenjörer, som år 1908 äro i tur att befordras, finnas för närvarande ytterligare 11 extra linjeingenjörer, och befodringsförhållandena för dessa äro sådana, att den äldste blir ordinarie först vid 38 års ålder, men för de öfriga stiger åldern för befordran till 47, 50 och för somliga ända till 60 år och däröfver. Kan man tro, att verket skall kunna bibehålla dugliga tjänstemän under sådana förhållanden, då de först vid bortåt 60 år kunna hoppas på befordran med en aflöning på 3,000 kronor? Jag tror det icke för min del, och jag är öfvertygad om att ingen annan i kammaren heller tror det.

Andra tjänstemän få dyrortstillägg, men för dessa finnes icke något sådant. Och hur jag än ser saken, kan jag icke finna annat än att de blifvit på ett alltför styfmoderligt sätt behandlade, något som alls icke kan lända telegrafverket till fördel.

Jag har talat om linjedirektörernas stora ansvar. Ett sådant åligger också linjeingenjörerna. Under det att linjedirektörernas uppbörd, eller det belopp de ha att redovisa, går upp till i medeltal 1,300,000 kronor, så är motsvarande siffra för linjeingenjörerna i medeltal 531,000 kronor, alltså mycket mera än för telegrafverkets linjedirektörer af andra klass. Kan det vara klokt att åt personer, på hvilka man ställer så stora kraf i afseende å

*Angående
ny aflöningsskatt för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

redbarhet, omsikt och förstånd, och med så stort ansvar tillmäta så låg aflönning? Det finnes icke mer än ett svar på den frågan. Och det kommer naturligtvis att hämna sig på det sätt att dessa tjänstemän, tryckta af ekonomiska bekymmer, icke längre kunna uppehålla det intresse för tjänsten, som ovillkorligen kräves för att det arbete, de ha sig ålagdt, skall på ett fullt tillfredsställande sätt bli utfördt. Må man besinna, att de handhafva materiel, som i värde går upp till $\frac{1}{2}$ miljon kronor om året. Man brukar eljest ej anförtro så stora belopp åt personer, hvilkas ekonomiska ställning ej är något så när betryggad.

Min motion går ut på att linjeingenjörer skulle få en begynnelselönen på 3,800 kronor, men att slutaflönningen skulle vara densamma som den af Kungl. Maj:t föreslagna, nämligen 5,500 kronor. Det är nu genom det sätt, hvarpå löneklasserna äro anordnade enligt utskottets förslag, omöjligt att yrka bifall till min motion. Men jag ber i stället att få göra ett sådant yrkande, att linjeingenjörerna uppflyttas från den klass, där de af utskottet blifvit ställda, nämligen den 14:de, till den 13:de, så att de bli jämställda med telegrafstyrelsens byråtjänstemän.

Herr talman, jag tillåter mig alltså föreslå, att linjeingenjörerna uppflyttas från 14:de till 13:de aflöningsklassen.

Häruti instämde herrar *Biesert* och *af Callerholm*.

Herr Starbäck: Herr talman! Det kan ju synas som om de skäl, hvilka den siste ärade talaren framhöll för sin mening, voro mycket tungt vägande. Jag tillåter mig emellertid fästa herrarnes uppmärksamhet vid det sakförhållandet, att enligt här föreliggande förslag slutaflönningen för linjeingenjörer höjts från 4,000 kronor till 5,500 kronor, således med 1,500 kronor, en höjning, som väl i alla fall måste anses högst väsentlig, och som jag för min enskilda del får erkänna, att jag ytterst sällan träffat på, då det gällt lönerreglering inom andra stater. Om man räknar ihop, hvad dessa linjeingenjörer efter utskottets förslag skulle förtjäna på 25 år, och jämför det med hvad de skulle intjäna enligt nu gällande grunder, skall man finna, att de vunnit 18 %. Dessutom måste vi se det hela i belysning af den princip, som kommittén lagt till grund vid utarbetandet af dessa löneskalor och som efter min öfvertygelse telegrafstyrelsen också skall söka få genomförd, nämligen tidig befordran, så att den lön på 3,000 kronor, som blir begynnelselönen, vid mycket unga år kommer att tilldelas linjeingenjörerna.

Jag tror således, herr talman, att det finnes fog för statsutskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall,

Hert Nyström: Herr talman, mina herrar! Den senaste ärade talaren har alldeles rätt däri, att slutaflönningen är tillfreds-

ställande, och jag har icke heller gjort någon anmärkning mot den, utan jag har talat om begynnelselönen, och det är dock af denna man skall lefva under åtskilliga år, hvarför den icke får vara alltför knappt tillmätt, om man någorlunda sorgfritt skall kunna sköta sin tjänst. Och en begynnelselön på 3,000 kronor för första gradens tjänstemän erkännes allmänt vara för liten. Riksdagen har ju också för statskontorets tjänstemän höjt den till 4,000 kronor, och för telegrafstyrelsen till 3,400 kronor.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Så är det en sak, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på, och det är, att ålderstillägget för byråtjänstemän inom telegrafstyrelsen kommer att tillfalla dem dubbelt så hastigt som linjeingenjörerna, under det de senares kompetens är dubbelt så stor som byråtjänstemännens. Efter 6 års ordinarieskap erhåller en byråtjänsteman 4,600 kronor. Samma lön tillfaller icke en linjeingenjör, förr än han varit ordinarie i 12 år.

Hvad beträffar herr Starbäcks yttrande, att linjeingenjörerna redan vid unga år skulle vinna befordran, har jag visat, att det icke är fallet, utan att tvärtom de flesta af de nuvarande extra ingenjörerna icke bli ordinarie förrän vid 60 år och flera vid än högre ålder.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i fråga om aflöningen till linjeingenjör proposition först på bifall till utskottets förslag och vidare på bifall till det af herr Nyström under öfverläggningen framställda yrkandet. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren i fråga om aflöningen till linjeingenjör bifaller statsutskottets förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i nämnda hänseende bifallit det af herr Nyström under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utföll med 155 ja mot 53 nej, hvadan utskottets förslag af kammaren bifallits.

Sedan förslaget rörande aflöningen åt *kassör af första lönegraden* föredragits, lämnades på begäran ordet till

Angående
ny aflönings-
stat för
telegraferket
m. m.

(Forts)

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Under återopande af hvad jag förut yttrat och under hänvisning till de beslut, kammaren redan fattat, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och att, med bifall till den utaf herr Daniel Persson i Tällberg, herr Thorsson och mig vid betänkandet fogade reservationen, för kassör i första lönegraden lägsta aflöningen må bestämmas till 1,260 kronor med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 3, 6, 9, 12 och 15 år, så att slutaflöningen bliver 2,100 kronor efter 15 år.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner biföll kammaren det af herr Larsson i Lund framställda yrkandet.

Förslaget beträffande aflöningen åt *bokhållare* föredrogs härupå; och yttrade därvid

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Jag tillåter mig äfven vid denna punkt att yrka afslag å utskottets hemställan och att, med bifall till den utaf herr Daniel Persson i Tällberg, herr Thorsson och mig afgifna, vid betänkandet fogade reservation, för bokhållare lägsta aflöningen måtte bestämmas till 1,020 kronor med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 2, 4, 6, 9 och 12 år, så att slutaflöningen bliver 1,650 kronor efter 12 år.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner i ämnet, blef det af herr Larsson i Lund gjorda yrkandet af kammaren bifallet.

Linjemästare af första lönegraden — linjeförman af första lönegraden.

Hvad utskottet föreslagit bifölls.

Efter föredragning af förslaget angående aflöningen åt *linjeförman i andra lönegraden* och *reparatör* begärdes ordet af:

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Såsom herrarne erinra sig, har jag väckt en motion beträffande de båda kategorierna linjeförmän af andra lönegraden och reparatörer. I denna motion har jag föreslagit, att reparatör skulle åtnjuta en begynnelselöna af 900 kronor samt efter 2 år 960 kronor, efter 4 år 1,020 kronor, efter 6 år 1,140 kronor, efter 9 år 1,260 kronor och efter 12 år 1,380 kronor, samt att linjeförman af andra lönegraden skulle åtnjuta en begynnelselöna af 960 kronor samt efter 2 år 1,020 kronor, efter 4 år 1,140 kronor, efter 6 år 1,260 kronor, efter 9 år 1,380 kronor och efter 12 år 1,500 kronor.

Som herrarne behagade finna, innebär denna min motion icke någon höjning i slutaflöningen för dessa båda grupper, utan den innebär allenast en förkortning af den tid, efter hvilken

högsta lönen skulle uppnås. Enligt kommitténs, Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle högsta lönen åtnjutas efter 15 år beträffande båda grupperna, under det jag i min motion föreslagit tiden härför till 12 år. När nu emellertid beträffande postbetjänte tiden för åtnjutandet af högsta lönegraden fastställts till 10 år, och när vidare Kungl. Maj:t beträffande de lägst aflönade befattningshafvarna vid statens järnvägar, nämligen stationskarlsgruppen, till 12 år nedprutat den af järnvägskommittén till 15 år föreslagna tiden för uppflyttning i högsta löneklassen, så hemställer jag till kammaren, om det verkligen kan vara rimligt, att man för de nu ifrågavarande grupperna af telegrafverkets personal bestämmer, att den högsta lönen skall uppnås först efter 15 år. För min del står jag på den ståndpunkten, som skiljer sig från den, som har intagits af telegrafkommittén och utskottet, att man icke bör för de lägst aflönade grupperna fastställa så lång tid för uppnående af högsta lön, som här blifvit ifrågasatt.

I allmänhet lär, enligt de upplysningar som lämnats mig, medelåldern vid befordran till reparatör utgöra ungefär 25 år. Och sedan skulle dessa befattningshafvare få vänta 15 år, innan de skulle få högsta lön. Således skulle de blifva 40 år gamla, innan de komma att uppnå en så låg aflöning, som här är fråga om.

Kammaren har visat sig — och detta med all rätt — till en viss grad generös, då det gällt kvinnliga tjänstemän vid telegrafverket. I detta fall gäller det dock tjänstemän, som i regeln äro familjeförsörjare. Jag kan för min del icke finna, att den sannolika ökningen i omkostnader för en familj motsvarar den årliga ökning i aflöning, som man här söker att få genomförd, uppgående till i genomsnitt 50, 60 à 75 öre i veckan — ty högre belopp kommer icke ökningen att medföra. 50, 60 à 75 öre i veckan, ja, mina herrar, det är icke mer än den ökning i lön, som en handlande gifver sin springpojke. Och här gäller det, som sagdt, personer, som skola försörja familj på dessa sina inkomster.

Det enda skäl, som utskottet har anfört mot såväl mig som andra motionärer, återfinnes på sid. 90 och 91, där utskottet säger att »det aflöningssystem, som är af kommittén förordadt och af Kungl. Maj:t i förevarande proposition tillämpadt, utgör ett sammanhängande helt, hvars detaljer icke utan fara för rubbningar i andra detaljer kunna ändras». Jag får bekänna, att jag blef litet förlägen när jag läste denna utskottets motivering — för så vidt den skulle gälla min motion. Ty *det* trotsar jag äfven statsutskottet att kunna påvisa, *hvar* min motion skulle rubba systemet i dess helhet. Jag har nämligen valt dels sådana löneklasser, som redan förut finnas, och dels föreslagit sådana afstånd mellan de olika lönegraderna, som förut på andra ställen blifvit stipulerade. För att emellertid ytterligare stärka mig i

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

denna min uppfattning, att jag icke på något sätt föreslagit rubbningar i lönesystemet, har jag vändt mig till det allra kompetentaste håll för att få ett omdöme, som icke kan jäfvas; och jag har därvid fått till fullo bestyrkt min uppfattning, att ett bifall till min motion icke på något sätt skulle rubba lönesatserna och icke heller på något sätt bringa virrvarr i själfva systemet. Jag ber därför att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att just detta af utskottet åberopade skäl måste förfalla för min motions vidkommande.

Mina herrar, det är här fråga om en personal, som icke förut haft Riksdagen till arbetsgifvare, utan sorterat direkt under telegrafstyrelsen. Det har funnits, det vågar jag säga, en viss tvekan hos denna personal, huruvida den skulle ställa sig villig att träda från den extra anställning, som den hittills haft, med telegrafstyrelsen såsom närmaste arbetsgifvare, samt gå in på ordinarie stat och få Riksdagen till arbetsgifvare.

Det är ock just den omständigheten, att personalen icke förut haft Riksdagen till arbetsgifvare, som gjort, att den icke förstått att använda sig af de vägar, hvaraf andra grupper begagnat sig för att få sina önskemål framförda i tid; det är personalens ovana vid att hafva med Riksdagen att göra som gjort, att den icke i vederbörlig tid framställt sina önsknings inför kommitterade på ett sådant sätt, att dessa önsknings blifvit behjärtade.

Jag tror emellertid icke, att man med skäl skall kunna säga, att en så moderat begäran bör tillbakavisas. Jag upprepar, att det här icke gäller något annat än att låta begynnelselönen inträda med ett något högre belopp samt att skära af tre år, så att den högsta lönen skulle kunna inträda tre år tidigare. Det gäller här personer, som hafva att arbeta tio timmar om dagen och som klättra i telefongalgarna med risk för lif och lem.

Det har påpekats af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att antalet tuberkelsjuka inom denna kår är synnerligt stort. Och från annat kompetent håll har jag fått samma sorgliga faktum bestyrkt. Det är också lätt att förstå, att förhållandet är sådant. Dessa arbetare få ju gå ut i ur och skur i städer såväl som framför allt å landsbygden, mången gång kanske utan möjlighet att få sig ett mål lagad mat, kanske utan möjlighet att få något ordentligt natthärberge, att få byta om kläder, då de blifvit genomvåta i sitt arbete, o. s. v.

Jag vädjar till kammaren att bifalla denna motion, som visserligen icke framträder med all den yttre pondus som en hel del andra motioner, som framkommit. Men jag tror, att motionen innehåller en inre styrka just genom sin moderation och sin rättvisa.

Då jag icke varit i tillfälle att erhålla erforderliga handlingar, kan jag icke säga, huru stor den verkliga ökningen i

budgeten genom ett bifall till min motion skulle blifva. Men jag vill dock uttala som min mening, att den ökade kostnaden för dessa 220 tjänstinnehafvare under inga förhållanden torde uppgå till 20,000 kronor; sannolikt kommer den ej att väsentligt öfverstiga 10,000 kronor.

*Angående
ny aflöning-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden anhåller jag, herr talman, att beträffande första punkten få yrka bifall till min motion angående linjeförmännen och i nästa punkt äfven bifall till motionen i hvad den afser reparatörerna.

Med herr Rydén instämde herrar *Blomberg, Nilsson* i Malmö, *Thylander, Larsson* i Västerås, *Eriksson* i Grängesberg, *Thavenius, Hellgren, Lindqvist, Kjellberg, Lindhagen, Branting, Wavrinsky* i Stockholm, *Wallis, Johansson* i Öja, *Söderbergh* i Karlshamn, *Persson* i Malmö och *Carlsson* i Malmberget.

Herr vice talmannen: Herr talman! Den näst föregående talaren framhöll, att hans förslag innehöll ingenting annat, än att andra gradens linjeförmän skulle uppföras till en begynnelselönn af 960 kronor i stället för 900 kronor, som utskottet föreslagit, och att reparatörernas begynnelselönn skulle bli 900 kronor, i stället för 840 kronor, som utskottet föreslagit. Han har sålunda föreslagit, att begynnelselönnen skulle för dessa tjänstemän höjas med 60 kronor. Jag hade emellertid väntat, att talaren skulle framhållit, att detta är icke hela lönen för en förman i andra graden eller för en reparatör. Förhållandet är, att jämte denna aflöning ha dessa linjeförmän ett dagtraktamente som uppgår till 2,50 à 2 kr. och reparatörerna ett dagtraktamente af 2 kr. à 1,50 per dag. Därtill kommer fri bostad, hvarmed följer fritt bränsle, eller också inkvartering, för att nu icke tala om en sådan förmån som fri läkarvård och fri medicin. Läger man allt tillsammans, så finner man, att aflöningen blir betydligt större än hvad som framgår af aflöningsstaten.

Jag har velat omnämna detta för att det icke må bli förbisedt, ehuru jag visserligen har föga hopp om att kammaren fäster mycket afseende därvid. Men jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag kunde ha afstått från ordet, sedan herr vice talmannen yttrat sig, ty han uttalade sig i samma riktning som jag tänker att göra.

Det må vara sant, att aflöningen för denna klass af arbetare är ganska liten, men man får icke glömma, att reparatörerna ganska hastigt kunna avancera till linjeförmän af andra graden och sedan till linjeförmän af första graden, och om man tänker på detta, så borde den aflöning, som föreslagits af utskottet, vara något så när acceptabel. Det är emellertid icke endast denna

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

aflöning, som man härvidlag har att räkna med. Man måste äfven läsa § 16 i aflöningsreglementet, hvilken ännu icke är föredragen, och där står det, att förmånen af fri bostad uti telegrafverkets egna eller för ändamålet förhyrda lägenheter må efter telegrafstyrelsens bepröfvande tillkomma äfven linjeförman och reparatör; de, som ej åtnjuta fri bostad, äga uppbära hyresbidrag, som för dessa tjänstemän utgöra minst 15, högst 30 % af aflöningen för år räknadt. Sålunda måste man tillägga detta till de löneförmåner, som synas här. Men det är icke nog med de förmåner, som innehållas i denna 16:e paragraf. Paragraf 17 i aflöningsreglementet innehåller äfven en annan förmån — jag skynadar att tillägga, att den gäller endast linjeförman af första lönegraden och reparatör — nämligen att dessa tjänstinnehafvare skola, då de äro stationerade å ort, där lefnadsomkostnaderna äro särskildt höga, äga att, så länge de tjänstgöra å sådan ort, uppbära tilläggsafvode, utgående enligt af telegrafstyrelsen fastställda grunder med 10 eller 15 % af dem tillkommande aflöning. Sålunda skulle de på dyra orter få 10 å 15 % af lönen förutom bostadsförmån. Detta skulle tillkomma reparatörer och linjeförmän af första graden. Tager man hänsyn härtill, komma de verkliga löneförmånerna att uppgå till helt andra summor. En linjeförman af andra lönegraden får genast 900 kronors aflöning; 30 % häraf såsom hyresbidrag blir 270 kr.; tilläggsarfvodet går till 135 kronor. Begynnelselönen blir alltså 1,305 kr. och denna aflöning stiger sedermera successive till en slutlön af 2,610 kr.

På samma sätt ställer det sig med reparatörernas aflöning, så att äfven denna redan från början — på grund af de anförda förmånerna — uppgår till 1,218 kr. och deras slutlön på samma sätt kommer att utgöra 2,001 kr. Det är naturligt, att detta är afsevärda förmåner, som icke återfinnas bland statens sifferkolumner, och det har utskottet, som haft att pröfva frågan, äfven måst taga i betraktande. Jag tror, att om motionärerna hade beräknat detta, skulle de hafva instämt med herr vice talmannen.

Jag ber att få instämma med herr vice talmannen i hans yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! De förmåner, som här af herr vice talmannen och herr Carl Persson blifvit anförda, kunna ju synas vara rätt betydande, men hvad angår reparatörernas dagtraktamente få vi komma ihåg, hvad slags arbete dessa hafva. Vi, som bo i landsorten, hafva alla gjort den erfarenheten, att, när det blir riktigt ruskigt, tråkigt samt på alla sätt besvärligt väder, då uppkomma fel på telefonledningarna, och dessa människor, telefonreparatörer och linjeförmän, måste ut. De hafva således ett både tråkigt och lifsfarligt arbete, härom böra vi alla vara eniga. Därför synes det mig, att vi böra göra hvad vi kunna för att ställa deras löneförmåner

så goda som möjligt, och hvad här i motionen blifvit yrkadt synes mig åtminstone icke vara för mycket, snarare för litet. Det dagtraktamente, som man talar om, är, synes mig, ej för högt, utan snarare för lågt. Det är flera reparatörer, som för mig hafva beklagat sig öfver svårigheten att få lämpligt husrum, när de komma ut på landsbygden. De få gå från den ena gården till den andra och höra sig för innan de få logis, hvilket de ofta få dyrt betala. Sålunda synes mig dagtraktamentet vara något, som man ej får taga med i beräkningen, när man skall bestämma deras årsaflöning, och den synes ej vara för hög, utan snarare för låg. På dessa grunder ber jag att få instämma i herr Rydén's motion.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Om man läser §§ 16 och 17, skall man snart finna, att jag här ej på något sätt försökt föra kammaren bakom ljuset. Det finnes ju — något som jag föreställer mig, att hvar och en har läst — vissa grupper af tjänstemän, som skola hafva fri bostad och vedbrand på grund af sin tjänstgörings natur, andra grupper få åtnjuta tilläggsarfvode, andra dagtraktamente, andra åter resekostnadsersättning o. s. v. Jag har ej här gått in på den frågan, ty då fruktar jag, att vi skulle hafva kommit in i en hel labyrinth af siffror. Jag vill dock här inför kammaren fastslå, att linjeförmän af *andra* graden, om hvilka jag har motionerat, icke kunna enligt § 17 komma i åtnjutande af tilläggsarfvode, detta af det enkla skälet att dessa linjeförmän följa sina arbetare ute på linjen vid uppsättande af nya ledningar. De äro sålunda ej boende på några dyrorter.

Beträffande reparatörsklassen däremot gäller att de få tilläggsarfvode hufvudsakligast här i Stockholm, men det är ju en känd sak, att lefnadsomkostnaderna i Stockholm äro synnerligen höga, och jag vill här tillägga ännu en omständighet, som kammaren bör fästa uppmärksamhet vid beträffande denna grupp, och det är, att denna grupp af personalen kanske ej får äta sin middag i sitt hem mer än 1 à 2 dagar i veckan, utan i stället är tvungen att äta ute. Hvad denna stockholmsgrupp af reparatörer beträffar, så kan det t. ex. hända, att de först måste laga en telefon uppe på Norr; sedan de gjort detta arbete färdigt, så ringa de på till felbyrån eller »undersökningen», som den kallas, och fråga: hvart skall jag här näst? Så skickas de kanske i nästa ögonblick ut till Söder för att laga en telefon där. Om de så äro bosatta ute på Kungsholmen, är det dem omöjligt att äta middag hemma. På det sättet hafva de afsevärda extra utgifter för sina måltider. Detta har ej herr Carl Persson i Stallerhult omnämnt, men det är en omständighet, som för mig ej synes vara af en så ringa betydelse. Jag har talat vid dem af personalen, som sagt, att det kan hända, att de endast en

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.

(Forts.)

gång i veckan, nämligen på söndagen, få äta sin middag hemma. Annars skickas de omkring litet hvarstades, vare sig de hafva sitt arbete i Stockholm eller ute på linjen.

Detta är en omständighet, som jag vill lägga eder, mina herrar, på hjärtat, och därför ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande. Jag erinrar än en gång, att det ej är någon egentlig löneförhöjning det här gäller, utan det är fråga om att sänka tiden för uppnåendet af högsta lönegraden från 15 år till 12. Hvarför skola vi sätta ifrågavarande tid för telegrafverkets personal till 15 år, när stationskarlar och postbetjante komma upp i högsta lönegraden efter 12, resp. 10 år? Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade i fråga om aflöningen till linjeförman af andra lönegraden och reparatör yrkats dels bifall till utskottets förslag, dels ock bifall till det af herr Rydén framställda yrkandet. Herr talmannen, som nu gaf proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse det förra yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Emellertid äskades votering, hvilken ock företogs enligt följande nu godkända och anslagna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren i fråga om aflöningen till linjeförman af andra lönegraden och till reparatör bifaller statsutskottets förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i nämnda hänseenden bifallit det af herr Rydén framställda yrkandet.

Voteringen utföll med 118 ja mot 89 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets förslag.

C) vid stationerna:

Kontrollör af första lönegraden—assistent.

Hvad utskottet föreslagit bifölls.

Härefter föredrogs förslaget angående aflöningen åt telegrafist; och yttrade därvid:

Herr Larson i Lund: Herr talman! Jag ber att få yrka, att för telegrafisterna lägsta aflöningen bestämmes till 1,260 kronor, med rätt till uppflyttning i högre klass efter 3, 6, 9 och 12 år, så att slutlönen blir 1,800 kronor efter 12 år.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets utlåtande äfven i denna del. Äfven telegrafisterna återfinnas i § 17 i aflöningsreglementet, hvilken nyss upplästes. Enligt denna paragraf har telegrafstyrelsen rätt att tilldela dem 10 eller högst 15 % i dyrortstillägg; och det är ju alldeles naturligt, att när man tänker på Stockholm, det blir 15 %, som blifva tillagda till den fasta lönen.

På detta sätt få telegrafisterna i verkligheten en begynnelselön af 1,311 kronor och en slutlön af 2,070 kronor. När man nu tänker på, att denna personal består af fruntimmer, i en ålder af 18 à 20 år, när de tillträda sin tjänst, — och det lär väl icke hafva funnits brist på sökande — så anser jag, att dessa löner väl tillgodose sina innehafvare.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Herr talman, mina herrar! På grund af förbiseende är jag ej antecknad såsom reservant äfven i fråga om telegrafisterna, hvilket jag rätteligen bort vara. Jag vill därför nu endast framhålla, att, då kammaren redan beslutat en höjning i lönen för kassörer och bokhållare, det synes vara i konsekvens härmed att kammaren nu också bifaller det af herr Larsson i Lund framställda förslaget, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Höjer instämde häruti.

Herr vice talmannen: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Det synes mig, som om denna aflöning för telegrafisterna skulle vara nöjaktig. När man tänker på att det till en del är 18—20 års flickor, som det här är fråga om, så äro dessa i staten upptagna 1,140 kronor en ganska vacker begynnelselön. Vidare ber jag att få anmärka, att dessa telegrafister på dyrare orter uppbära tilläggsarfvode, samt att de hafva beföringsmöjligheter, så att de kunna komma upp ända till kommissarietjänsterna. Jag tycker, att under sådana förhållanden kammaren verkligen borde bifalla utskottets förslag.

Herr Nilson i Örebro: Uti den här förliggande punkten ber jag att till en början få taga fasta på ett uttalande, som statsutskottet gör å sid. 91 i sitt utlåtande. Statsutskottet säger, att utskottet icke vill föreslå andra förändringar än sådana, som utskottet anser nödvändiga af hänsyn till de aflöningsbelopp, som

Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

af Riksdagen bestämts för ungefärligen motsvarande tjänstemän inom andra delar af statsförvaltningen.

Herr vice talmannen har nyss sagt, att telegrafister kunna vinna ordinarie anställning vid telegrafverket vid 18—20 års ålder. Det uttalandet tror jag icke hvilat på någon faktisk grund. Statistiken vittnar tvärtom, att åldern för ordinarie anställning som telegrafist under de senare åren i genomsnitt har varit 25 år.

Om jag här uppdrager en jämförelse med den aflöning, som Riksdagen har bestämt för kvinnliga postexpeditörer, så framgår däraf, att en kvinnlig postexpeditör erhåller en begynnelseaflöning af 1,750 kronor för år i tredje lönegraden, och i fjärde lönegraden en begynnelseaflöning af 1,500 kronor för år. Kompetensfordringarna för att vinna anställning såsom postexpeditör och såsom telegrafist kunna ungefär jämsställas med hvarandra; man kan åtminstone icke säga, att fordringarne äro lägre för att vinna anställning såsom telegrafist än såsom postexpeditör. Sammanräknar jag nu summan af 30 års aflöning såsom postexpeditör, så utgör den uti tredje lönegraden 59,250 kronor, under det att summan af trettio års aflöning för en telegrafist endast skulle belöpa sig till 47,790 kronor. Om jag också utgår därifrån, att en telegrafist på dyrare orter åtnjuter 10 % af lönen såsom dyrtstillägg, så blir det i allt fall icke mer än 52,569 kronor.

Alltså anser jag, att jag står helt och hållet på statsutskottets grundval, om jag här yrkar bifall till reservationen på den grund att statsutskottet själf har sagt, att man skall taga hänsyn till den aflöning, som af Riksdagen har bestämts för motsvarande tjänstemän inom andra delar af statsförvaltningen. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Hammarström*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren det af herr Larsson i Lund under öfverläggningen framställda yrkandet.

Vaktföreståndare.

Utskottets förslag bifölls.

Efter det förslaget beträffande aflöningen åt *kassör af första lönegraden, kassör af andra lönegraden, bokhållare* och *interurban-telefonist* föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Larsson i Lund, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig yrka afslag å utskottets betänkande i denna del och hemställa, att kammaren, med bifall till reservationen, måtte

bestämma aflöningen för kassörer af första lönegraden och bokhållare vid stationerna till samma belopp, som enligt kammarens redan fattade beslut skall utgå för kassörer af första lönegraden och bokhållare vid linjedistriktet. Vidare tillåter jag mig hemställa, att för kassörer af andra lönegraden må bestämmas en begynnelselön af 1,140 kronor, med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 3, 6, 9, 12 och 15 år, så att slutlönen blir 1,800 kronor efter 15 år; samt att för interurbantelefonister lägsta aflöningen måtte bestämmas till 900 kronor, med rätt till uppflyttning i högre löneklass efter 2, 4, 6 och 9 år, så att slutlönen blir 1,260 kronor efter 9 år.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg och *Hammarlund*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att vid denna punkt i sammanhang med frågan om interurbantelefonister få yttra några ord med anledning af statsutskottets utlåtande rörande min motion, såvidt den afser lokaltelefonisternas löneförhållanden.

Jag har föreslagit, att Riksdagen måtte anslå af telegrafmedel 150,000 kronor till tillfällig löneförbättring åt lokaltelefonisterna under år 1908, samt vidare att Riksdagen måtte i skrifvelse begära förslags framläggande till nästa Riksdag om definitivt ordnande af lokaltelefonisternas lönefråga. Nu har utskottet i anledning häraf erinrat, att enligt § 15 i det för telegrafstyrelsen gällande reglemente styrelsen äger att utan Riksdagens hörande förbättra dessa tjänstemäns löner, enär de äro extra ordinarie. Vidare har utskottet inhämtat, att frågan om förbättring af lokaltelefonisternas löneförhållanden lär komma under ompröfning omedelbart efter det den nu föreliggande staten vunnit Riksdagens bifall.

Detta föranleder mig emellertid att fästa uppmärksamheten på den stora angelägenheten af att dessa lokaltelefonister också vid denna reglering verkligen få sina förhållanden afhjälpta och blifva betraktade som ordinarie tjänstemäns jämlingar. Det är ett ganska allmänt känt förhållande, som också vitsordas från alla håll, att lokaltelefonisterna i hela riket ha en särdeles prekär ställning. De ha en arbetstid, som är synnerligen oskäligen på en mängd håll, och deras löner äro under all kritik. Det kan då vara förvånande, att telegrafstyrelsen, som själf har haft i sin makt att utan Riksdagens hörande bättra på detta förhållande, hitintills tvekat att göra det, och man kan fråga sig, hvarför just den saken skall anstå, till dess den nu föreliggande staten vunnit Riksdagens bifall, och hvarför den icke har företagits tidigare.

Redan 1902 års kommitté, som skulle ordna telegrafverkets stat, framhöll, att den egnet lokaltelefonisternas löneförhållanden en »synnerlig uppmärksamhet», men denna uppmärksamhet resulterade uti att man ingenting gjorde. Sedan beviljade samma års

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Riksdag ett litet anslag för att med några kronor förbättra deras aflöning, men då begagnade telegrafstyrelsen tillfället att samtidigt vidtaga en ändring i tiden för arbetet, hvarigenom de förlorade på den ena sidan minst lika mycket som de skulle vunnit på den andra genom denna lilla löneförbättring.

Frågan har ej heller upptagits af senaste kommitté, och kommittén anför såsom skäl därför, att det icke lär ha tillkommit kommittén att upptaga densamma till pröfning. Kommittén underlåter dock icke att något litet antyda sin ställning i saken, och då i kommittén suttit två ledande tjänstemän inom telegrafstyrelsen, kan man ju ha anledning att tro, att den motivering som anförs i någon mån pekar på den uppfattning telegrafstyrelsen själf har i förevarande afseende. Det antydes nämligen, att dessa telefonister i själfva verket icke ha det sämre än hvad fallet mångenstädes är i enskild anställning, och vidare erinras det därom, att det skulle möta synnerliga svårigheter att uppföra dem på ordinarie stat, men att dock »någon» löneförbättring möjligen kunde beredas dem.

Det är icke alls lämpligt och skickligt, att staten åberopar sig på de usla aflöningar, som ofta bestås kvinna af den enskilda industrien. Och än mindre tycker jag, att man kan åberopa sig på att lokaltelefonisterna för närvarande äro på extra ordinarie stat och därför böra hållas utanför en »skälig» förbättring och blott få »någon» förbättring i sina löner. Förhållandet är det, att de, därför att de ansetts såsom extra ordinarie, också ha fått sitta emellan och blifvit undanskjutna, såsom extra ordinarie tjänstemän i allmänhet få nöja sig med att bli. Men faktum är, att de ha en ordinarie tjänst med hänsyn till tjänstens egen innebörd. De utträtta ett ordinarie arbete, och det är endast den omständigheten, att de anses bli utslitna på fem år, som gör att de icke uppföras på ordinarie stat.

Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet är här närvarande, tror jag mig tala å alla dessa lokaltelefonisters vägnar, då jag framför en vördsam hemställan till herr statsrådet att med det snaraste taga deras sak om hand. I detta sammanhang tillåter jag mig också att erinra, att för de interurbantelefonister, för hvilka nu begärts ett visst arfvode, arbetstiden lär vara öfver höfvan lång och tjänstgöringen så sträng, att det åtminstone i Stockholm allmänt klagas öfver att de bli omänskligt utslitna, hvilket ock kunde vara ägnadt att något undersökas.

Med herr Lindhagen förenade sig herr *Zetterstrand*.

Herr Starbäck: Det är utan tvifvel alldeles riktigt, herr talman, att det är ett uppslitande och strängt arbete, som åligger telefonisterna, men det torde icke kunna hjälpas, för så vidt vi

icke vilja afstå från att telefonera, hvilket icke lär vara möjligt. Men naturligtvis är jag ense med den föregående talaren däri, att det bör ankomma på statsmakterna att taga all möjlig hänsyn till dessa telefonisters hälsa och välfärd. Emellertid torde det ej vara riktigt, som han påstår, att nu betrakta dem som ordinarie, ty med ordinarie tjänst medföljer ju pensionering, och då det arbete dessa telefonister utföra är af den art, att de icke kunna stanna i verket längre än fem år, så lär det icke vara möjligt att på vanligt sätt räkna dem som ordinarie. Arbetstiden är, om jag icke tagit alldeles fel, i allmänhet sex timmar, nämligen först tre timmar, sedan ett afbrott af en eller två timmar och så återigen tre timmar.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Hvad nu herr Lindhagens motion angår — han gjorde ju intet yrkande, om jag icke hörde fel, och jag vill därför bara i förbigående fästa mig vid detta — så tror jag, att det varit synnerligen olyckligt för telefonisterna, om statsutskottet förordat och Riksdagen antagit hans motion. Ty den summa han föreslår är icke tillräcklig för att lämna en något så när afsevärd höjning af de löneförmåner, som för närvarande tillkomma telefonisterna, och det torde väl efter hans uttalande och för öfrigt så godt som af sig själf falla, att efter det medgifvande, som finnes här, styrelsen, sedan denna stat blifvit af Riksdagen antagen, går i författning om att höja telefonisternas löner. I olikhet med herr Lindhagen måste jag dessutom anse det vara lämpligt att vänta därmed tills denna stat antagits, ty naturligtvis måste väl aflöningen för de extra tjänstemännen stå i förhållande till aflöningen för de ordinarie.

Herr Lindhagen: Herr talman! Herr Starbäck anlade en formell synpunkt, då han sade, att man icke kan helt och hållet uppföra dessa telefonister på ordinarie stat. När jag talade om att de äro ordinarie tjänstemän, menade jag, att de i sak fylla en ordinaries uppgift och att de därför, under den korta tid de äro anställda, böra ha lika god lön, som de skulle haft, ifall de varit ordinarie tjänstemän samt tillika sjukhjälp, äfven om man, då de afskedas efter fem år, icke kan gifva dem pension. Jag kan icke heller dela herr Starbäcks uppfattning, att det för lokaltelefonisterna varit lyckligt, att de icke fått någon löneförhöjning förrän nu. Redan 1902 var frågan uppe, och hvarför skola de vänta så länge blott för att afvakta denna stats afgörande. Det är visserligen sant, som herr Starbäck sade, att aflöningen för de extra tjänstemännen bör stå i förhållande till aflöningen för de ordinarie. Men för det första äro de ej att anse såsom extra tjänstemän i vanlig bemärkelse. Och vidare finnes det ett existensminimum, och för dessa lokaltelefonister med deras långa arbetstid måste deras nuvarande aflöning anses alldeles undermålig. Det är snarare en olycka, att telegrafstyrelsen har rätten att utan

*Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Riksdagens hörande bestämma deras löner. Ty hade detta be-
traktats som en Riksdagens sak, hade frågan lösts redan 1902
eller i sämsta fall nu. Jag beklagar att lokaltelefonisterna på
detta sätt blifvit förbisedda, därför att de icke ansetts höra under
Riksdagens domvärjo.

Herr vice talmannen: Herr talman! På de skäl, som här
blifvit anförda af utskottet och i anslutning äfven till dem som
nyss af herr Starbäck anfördes, ber jag att få yrka bifall till stats-
utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I öfverensstäm-
melse med de yrkanden, som därunder framstälts, gaf herr tal-
mannen proposition först på bifall till utskottets förslag till aflö-
ning åt kassörer, bokhållare och interurbantelefonist och vidare
på bifall till det af herr Larsson i Lund i nämnda hänseenden
framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda
propositionen hafva flertalets mening för sig. Men som herr vice
talmannen begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och an-
slagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren i fråga om aflöningen till kas-
sörer, bokhållare och interurbantelefonist vid stationerna bifaller
det af herr Larsson i Lund framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i nämnda hänseenden bifallit
statsutskottets förslag.

Omröstningen utvisade 108 ja mot 94 nej, hvadan det af
herr Larsson i Lund framställda yrkandet af kammarén bifallits.

*Stationsförman, stationsbiträde, D) vid verkstaden och an-
märkningar.*

Hvad utskottet föreslagit bifölls.

Efter föredragning af 2 mom. begärdes ordet af

Herr Starbäck, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter
mig föreslå, att uppläsning af förslaget icke behöfver ske annat
än vid de punkter, där sådant särskildt begäres.

Denna hemställan bifölls af kammaren, hvarefter 2 mom. blef af kammaren godkänt.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Under 3 mom., angående uppflyttning i aflönings- eller löneklass, hade utskottet i likhet med Kungl. Majt i tredje stycket föreslagit följande bestämmelse:

att uppflyttning i högre klass ej må ske förrän vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänst-åldern blifvit uppnådd; börande tjänsteman därvid tillgodoräknas den tid, som före denna aflöningsstats trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller, beträffande de i staten nyuppförda befattningarna, på grund af förordnande.

Vid detta moment hade emellertid fogats reservation af herr *Starbäck*, som ansett, att utskottet bort föreslå, att tredje stycket skulle erhålla följande tydelse:

att uppflyttning i högre klass ej må ske förrän vid början af månaden näst efter den, — — — förordnande.

Momentet föredrogs, hvarefter

Herr *Starbäck* yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att i största korthet få fästa uppmärksamheten vid den reservation, som jag tillåtit mig bifoga betänkanudet med afseende på uppflyttning i högre klass. Såsom vi alla veta, är det vanligt, att man, sedan man intjänat ett ålderstillägg, icke uppflyttas i den åldersklass man tillhör, förrän kalenderåret nått sitt slut. Om således en person utnämnes i början af ett år, i januari eller februari, och sedan tjänar två år har han uppfyllt de villkor som här stå angifna och skulle rätteligen i januari eller februari två år efter utnämningen uppflyttas i nästa åldersklass. Enligt utskottets förslag får emellertid denna person vänta hela det året och således gå i tre år i stället för två, innan han når sin intjänade åldersklass. Detta är alldeles påtagligt orättvist och några skäl, som tala för ett sådant tillvägagångssätt, kunna icke finnas. Det må medgifvas, att detta sätt användes i alla statens verk, men i Riksdagens verk, i Riksbanken, har däremot sedan många år tillbaka tillämpats det tillvägagångssätt, som jag i min reservation föreslagit. Nu är särskildt att märka, att just vid löneförhållanden af den beskaffenhet, som här i princip ganska konsekvent genomförts, nämligen det s. k. Tenowska systemet med jämförelsevis ringa begynnelselön och korta perioder för intjänande af ny åldersklass, en sådan bestämmelse som den af mig föreslagna får ännu större betydelse. Det är ju gifvet att, just därför att begynnelselönen är så ringa, det också är af vikt och med rättvisan öfverensstämmande, att man får komma upp för nästa trappsteg just vid den tidpunkt, då man därtill borde vara be-

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.

(Forts.)

rättigad. Nu är det beklagligt nog så, att man vid denna tid af Riksdagens samvaro icke gärna kan etablera någon längre debatt om sådana principfrågor.

På grund af de skäl jag antydtt och som finnas angifna i telegrafkommitténs betänkande samt den reservation, som jag afgifvit, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till det af mig i reservationen framställda yrkandet.

Häruti instämde herrar *Förnander* och *Rydén*.

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets förslag i den föreliggande punkten. Jag har icke kunnat vara med om herr Starbäcks reservation. Så småningom har uti statens verk införts den ordning, att uppflyttning i högre lönegrad skall ske vid kalenderårets början, och denna sats har börjat tillämpas i allt vidsträcktare grad. Jag ber särskildt få erinra därom, att den nyligen trädde i tillämpning för den stora folkskollärarekåren som räknar 17,000 medlemmar. Det var länge så, att för denna kår gällde den bestämmelse, som herr Starbäck här vill införa, nämligen att de blefvo uppflyttade i högre lönegrad, så snart de hade sina fem tjänsteår. Om de således blefvo ordinarie t. ex. den 1 november, så skulle de motsvarande dag fem år därefter komma upp i en högre lönegrad. Detta sätt vållade emellertid mycken oreda; speciellt beträffande statsbidraget, som skulle utgå i förhållande till dessa månader och icke efter jämna år. Skall man nu införa denna nya ordning för telegrafstaten, så bör det naturligen gå i samma riktning i fråga om andra ämbetsverk, och därmed komma vi in på ett system, som enligt min tanke är ägnadt att framkalla en ganska stor oreda och vålla stort besvär. Herr Starbäck anser att det ligger en orättvisa i det nu rådande systemet, då nämligen tjänstemännen få gå olika lång tid, innan de blifva nppflyttade i högre löneklass. Ja, detta är en sanning; den, som erhåller en tjänst i midten af året, får gå några månader längre än den tid af tre år eller fem år, som fordras för uppflyttning, men detta är endast första gången; sedermera inträffar det icke vidare, ty när man den 1 januari ett år uppnått en högre lönegrad, så dröjer det jämt tre år eller fem år, till dess man får följande lönegrad.

Då enligt min mening det system, som nu tillämpas, är ägnadt att bringa ordning och reda uti ifrågavarande afseende, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets förslag af kammaren godkänt.

För 4 mom. hade utskottet föreslagit denna lydelse:

4:o. Undantagsvis må, när telegrafverkets intressen så fordra, Kungl. Ma:jt kunna tilldela tjänsteman aflöning eller lön efter högre klass än den, som i ofvan angifna reglering finnes såsom lägsta aflöning eller lön för den af tjänstemannen innehafda befattningsangifven; börande hvarje sådant undantag äfvensom skälen för detsamma angifvas i näst därefter afgifna statförslag.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Sjö* och *Persson* i Stallerhult, som yrkat, att detta moment måtte ur reglementet utgå.

Efter det momentet blifvit föredraget, begärdes ordet af:

Herr Jansson i Edsbäcken, som anförde: Då jag har för afsikt att framställa yrkande om att detta moment måtte ur reglementet utgå, skall jag anhålla att få med några ord angifva de skäl, hvarpå jag grundar detta mitt yrkande. I det förslag till reglemente för järnvägsstaten, som för närvarande är under utarbetande i statsutskottet, är en liknande bestämmelse afsedd att intagas, och ämnar jag, då detta ärende kommer att föredragas inför kammaren, framställa yrkande om äfven denna bestämmelses uteslutande ur reglementet. Jag kan nämligen för min del icke inse lämpligheten af en sådan föreskrift, då den utan tvifvel kommer att befordra gunstlingssystemet. Man kan ju tänka sig, att det finnes två personer, som äro fullkomligt likställda och i lika hög grad äga den för befattningen fordrade kompetensen, men ändock skulle Kungl. Ma:jt eller telegrafstyrelsen äga rätt att uppflytta den ena personen i en högre löneklass med förbigående af den andra. Jag vill icke förneka, att det kan vara lämpligt, att personer, som särskildt utmärkt sig för skicklighet, befordras till högre befattningar, men att medgifva en sådan rättighet, som omförmäles i detta moment, kan icke vara annat än olämpligt.

Såsom vi veta hafva styrelserna för kommunikationsverken godtagit realskoleexamen såsom kompetensvillkor för erhållande af tjänster i de lägsta lönegraderna. Skulle nu en person på grund af bättre ekonomisk ställning hafva tillfälle att genomgå en handelsskola eller ett lägre tekniskt läroverk, kan han ju därigenom förvärfva sig företrädesrätt framför andra. Det är emellertid icke sagdt, att han därigenom blir lämpligare att sköta den ifrågavarande tjänsten, men han kan på så sätt komma att tidigare uppnå en högre löneklass än en i öfrigt likställd kamrat, som tjänat under många år. Jag kan för min del icke inse, att detta innebär någon rättvisa, och jag tror, att det kommer att leda därtill, att kamratandan inom kåren försvagas. Jag anser därför, att det vore lämpligt, om detta moment uteslötes ur reglementet,

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

och anhåller jag, herr talman, att få framställa yrkande i sådant afseende.

Herr Persson i Stallerhult: Jag torde kunna hafva afstått från ordet, då den förra talaren framställt det yrkande, som jag och herr Sjö inom utskottet haft, och som jag äfven här vill framställa. Men talaren gjorde sig skyldig till någon missuppfattning af hvad utskottet föreslagit. Han antog, att utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag; men så är icke förhållandet, utan den del af Kungl. Maj:ts förslag, som innebar, att Kungl. Maj:t skulle kunna flytta från den ena till den andra lönegraden, har utskottet tagit bort, och endast vid tjänstens början har Kungl. Maj:t, enligt utskottets förslag, fått bibehålla rätten att sätta in tjänstemannen i hvilken löneklass Kungl. Maj:t behagade.

I öfrigt kan jag i hufvudsak instämma med talaren beträffande denna föreslagna rätt för Kungl. Maj:t. Utskottet motiverar sitt förslag på sid. 91. Motiveringen är mycket kort, och jag tycker, att denna motivering för utskottets hemställan är af den beskaffenhet, att ingenting kan bättre tala för uteslutande af detta moment, än just utskottets motivering för dess bibehållande. Sedan utskottet redogjort för aflöningsregleringen, heter det angående § 4 mom. 4: »Ehuru en viss tvekan kan råda om lämpligheten att åt Kungl. Maj:t inrymma befogenhet att — låt vara endast undantagsvis — tilldela tjänsteman högre begynnelseaflöning än den som enligt regleringen finnes såsom lägsta aflöning för befattningen angifven, och därigenom i det särskilda fallet rubba hela skalan och bereda tjänstemannen tillfälle att långt tidigare och oberoende af systemet med lägre begynnelselöner och högre slutlöner nå denna högre slutlön, har utskottet dock, i förlitande på att sådant icke må af Kungl. Maj:t vidtagas annat än i undantagsfall och då telegrafverkets intressen verkligen så fordra, icke funnit sig böra mot nämnda bestämmelse göra någon erinran,» nämligen mot rätten att sätta tjänstemän i den högsta löneklassen redan från början, om det behagar Kungl. Maj:t.

Det är med så stor tvekan, som utskottet lämnat denna rätt, och det uttalar sedan, att Kungl. Maj:t icke annat än i yttersta nödfall skall begagna den. Men det undras mig, om det är hälsosamt, att denna rätt tillerkännes Kungl. Maj:t. Ja, Kungl. Maj:t — men i detta fall kan man tänka, att rättigheten i alla händelser skulle tillkomma telegrafstyrelsen. Ty när telegrafstyrelsen kommer och säger: »Den och den mannen vilja vi hafva in i verket men sätta honom i högsta lönegraden», så är det klart, att Kungl. Maj:t icke kan annat än bifalla denna önskan.

Detta skulle skapa stort missnöje inom tjänstemannakåren, icke blott i detta verk, utan äfven i öfriga verk. När man satt vissa kompetensvillkor för vinnande af en tjänstebefattning, så har man naturligtvis icke satt dem för höga, utan snarare för

låga. Om då en person med högre kunskaper, än en tjänstkräfvare, söker denna plats, är det naturligt, att han sättes i högre klass, under det att andra få tjäna i 15 år och under tiden förvärfva sig bättre insikter inom verket. När då personer blifva förbigångna, som tjänat i verket 3, 6, 9 eller 12 år och kunna gagna verket mycket bättre än denne man, som tagits från privatlifvet, tro herrarne, detta kan skapa solidaritet och samförstånd inom tjänstemannakåren?

När det icke finnes sådan rätt på andra håll, hvarför införa den här? Majoriteten i järnvägskommittén har äfven föreslagit införandet af en sådan bestämmelse beträffande järnvägsstaten, och det är naturligt, att om detta godkännes för telegrafafven, kommer det äfven att införas för den stora järnvägsstaten. Men huruvida det blir hälsosamt för dem, som skulle vinna denna förmån, lämnar jag osagdt. Jag tror, att den bästa principen är, att hvar och en får söka sin plats utan att behöfva söka genom ackordering komma in på högre lön.

Låt oss tänka på skolan. Där nås den högsta lönen efter 20 års tjänst, och där finnas 5 löneklasser. Infördes något sådant där, skulle en filosofie licentiat eller filosofie doktor, som sökte en adjunktur, komma till lika hög lön som den adjunkt, som tjänat 19 år. Det är naturligt, att den högre kunskapen, som en filosofie doktor har, kommer skolan till godo. Men där har man icke satt det i fråga, och det undras mig, om det vore hälsosamt att införa ett sådant system. Men börjar man här, så öppnar man vägen för detta system, och det är att beklaga för såväl styrelsen som Kungl. Maj:t, hvilken måste acceptera de förslag, som styrelsen framställer. Jag tror icke, att det skapar den belåtenhet och fred och ro, som man sökt vinna på annat område med att sätta lönerna i förhållande till tjänstens beskaffenhet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. att detta moment måtte uteslutas ur paragrafen.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag tror att det vore synnerligen olyckligt, om Andra Kammaren bifölle det af de båda sista ärade talarne framställda yrkandet. I och med detsamma som kammaren antagit de paragrafer och moment, som hittills föredragits af det föreliggande betänkandet, är det en absolut solklar konsekvens, att denna paragraf måste antagas. Hela det kommittébetänkande, på hvilket nu i sista hand detta statsutskottets utlåtande hvilar, är byggdt på de principer, som komma till synes i 4:de mom. af denna paragraf. Vi hafva sammanfört byråtjänstemän till en enda klass, och vi hafva icke bestämt olika grader där; det är olika kompetensvillkor till olika befattningar. För somliga såsom för sekreterare, ombudsman och notarier fordras en examen, som berättigar till inträde i rikets rättseångsverk, d. v. s. den examen som hittills kallas hofrättsexamen.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

För verkstadsjämnstämman och byråingenjörer fordras att hafva genomgått ett högre tekniskt läroverk och för andra fordras endast studentexamen.

Tro herrarne, att det kan vara möjligt, att till så kräfvande platser i styrelsen som de af mig nu nämnda få verkligt dugande personer med samma begynnelseön som den, hvilken tillkommer personer, som endast aflagt studentexamen? Det är enligt mitt förmenande otänkbart. Har man således tagit det ena, måste man äfven taga det andra för att icke låta allt ramla omkull.

Härtill kommer, att den grundläggande premissen för det förslag, som här föreligger, är, att man har tänkt att söka få telegrafverket skött efter modernt affärsmässiga principer. För att detta skall kunna genomföras är det nödvändigt att, då detta verk drifver en omfattande affärsrörelse och dessutom under det samma sorterar en verkstad af ganska betydande omfattning, i undantagsfall kunna vid verket fästa de personer, som i ena eller andra afseendet stå främst i vårt land. För detta ändamål har detta undantagsmoment framkommit, och jag tror, att det vore synnerligen olyckligt, om icke kammaren antog detsamma. Det går icke att jämföra telegrafverket med läroverken, där vi hafva två klasser af lärare, adjunkter och lektorer. En adjunkt skall vara filosofiekandidat och en lektor filosofie doktor, och skillnaden mellan deras aflöning är 1,000 kronor. Där har man principen om två olika grader af tjänstemän genomförd, men så är icke förhållandet i detta fall.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels godkännande af utskottets förslag till förevarande moment, dels ock att momentet skulle ur reglementet utgå. Herr talmannen, som nu framställde proposition å dessa yrkanden, fann det förstnämnda yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Som emellertid herr Jansson i Edsbäcken äskade votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets förslag till 4 § 4 mom. i aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat, att detta moment skall ur reglementet utgå.

Omröstningen utföll med 147 ja mot 45 nej; och hade kammar-
man alltså godkänt utskottets förslag.

5 och 6 §§.
Godkändes.

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

I 7 § angående pension, hade utskottet hemställt, bland annat, att pensionsunderlaget för byråttjänsteman, hvilket af Kungl. Maj:t förslagits till 4,000 kronor, skulle beräknas till 3,700 kronor.

I fråga om denna paragraf hade likväl reservationer afgifvits af:

herrar grefve *A. F. Wachtmeister* och *E. Fränckel*, hvilka ansett, att utskottet bör hemställa, att pensionsunderlaget för byråttjänstemän, hvilka bestrede sekreterare-, kamrerare-, byråingenjör- och förrådsintendentsbefattning, måtte, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, beräknas till 4,000 kronor; samt

herr *Starläck*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att pensionsunderlaget för samtliga byråttjänstemännen måtte bestämmas till 4,000 kronor;

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Storbäck* yttrade: Med afseende å pensionsunderlaget till byråttjänstemännen har jag tillåtit mig afgifva en reservation, däri jag yrkat, att utskottet bort hemställa, att pensionsunderlaget för samtliga byråttjänstemännen måtte bestämmas till 4,000 kronor. Förhållandet är nämligen det, att för närvarande byråttjänstemän af andra graden hafva 4,000 kronor, men utskottet har föreslagit 3,700 kronor. Det blir således en sänkning med 300 kronor af den nuvarande förmånen beträffande en del tjänstemän. I anslutning till den princip, som ligger till grund för betänkandet, har jag föreslagit lika pensionsunderlag för alla byråttjänstemän. Då emellertid medkammaren fattat beslut i anslutning till den af herrar grefve *Wachtmeister* och *Fränckel* afgifna reservationen, skall jag här be att få yrka bifall till denna, nämligen att för de däri nämnda tjänstemän: sekreterare, kamrerare, byråingenjör och förrådsintendent, pensionsunderlaget måtte beräknas till 4,000 kronor, hvilket motsvarar den pension, hvaraf dessa tjänstemän nu komma i åtnjutande. Detta är således ingen höjning af nu utgående pensioner utan ett likställande, och skulle jag därför våga hoppas, att kammaren ville bifalla denna hemställan, hvartill jag härmed ber att få yrka bifall.

Herr *Zetterstrand* instämde häruti.

Herr *Persson* i *Stallerhult*: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del. Utskottet har

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

ju fastställt pensionsunderlaget till alldeles samma belopp, som är fastställt för tjänstemän med nästan samma löner på statskontorets och arméförvaltningens stater. Kan det vara rimligt, att man skall bereda nu ifrågavarande tjänstemän rätt till högre pension än tjänstemännen på de stater, jag nyss nämnde? Om man tänker på de kompetensfordringar, som ställas på tjänstemännen i såväl statskontoret som öfriga centrala verk, särskildt arméförvaltningen, kan man icke hafva något skäl att sätta pensionen högre än här föreslagits. Utskottet har ju valt siffran, för att det skulle blifva likställighet.

Nu yrka reservanterna, att man skall bestämma pensionsunderlaget till 4,000 kronor för hvar och en af de omnämnda tjänstemännen. Kan detta vara rätt? Det är väl icke möjligt. Samtliga dessa tjänstemän stanna väl icke på sina platser, utan avancera. De kunna blifva kommissarier i första lönegraden med pension af 3,800 kronor, och de kunna avancera ytterligare samt erhålla pensioner af 4,200 kronor, 4,600 kronor och till och med 5,500 kronor. Äfven här förekommer avancemang för tjänstemännen. Men att för ifrågavarande tjänstemän sätta pensionen högre än utskottet föreslagit, kan, då dess beslut har så starkt stöd i Riksdagens för några veckor sedan fattade beslut, väl knappast gå för sig. Efter hvad som upplysts, har Första Kammaren redan godkänt utskottets förslag i denna del, och Första Kammaren plägar väl icke vara njugg, när det gäller pensionsrätt för högre tjänstemän.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall icke uppehålla herrarne länge med detta, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på att, om jag icke alltför mycket bedrager mig, tjänstemännen i statskontoret med motsvarande kompetens få en pension af 4,600 kronor, och det är dock en väsentlig skillnad mellan detta belopp och 4,000 kronor. Nog må det väl därför anses vara ganska billigt begärdt, att Riksdagen fattar sådant beslut, att de pensionsförmåner, som nu finnas, icke minskas. Detta får jag väl ändock lof att säga.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf oförändradt och vidare på godkännande af berörda förslag med den ändring däri, som föreslagits af herr Starbäck; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets för-

slag till 7 § i aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket med den ändring däri, som föreslagits af herr Starbäck, röstar

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

(Forts.)

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda förslag oförändradt.

Voteringen utvisade 55 ja, men 108 nej, hvadan kammaren godkänt utskottets förslag oförändradt.

8—17 §§.

Godkändes.

18 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

Assistent eller telegrafist, som är anställd såsom föreståndare för filialstation, må, såsom tillägg till tjänstgöringspenningarna, kunna tilldelas arfvode till belopp af högst 200 kronor för år räknadt.

Beträffande denna paragraf hade emellertid reservation afgifvits af herrar *Larsson* i Lund och *Thorsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att, i enlighet med herr Nilsons i Örebro motion, föreståndare för filialstation måtte, såsom tillägg till tjänstgöringspenningarna, kunna tilldelas arfvode till belopp af högst 300 kronor för år räknadt.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Nilson i Örebro, som yttrade: Uti en af mig afgifven motion har jag hemställt, att föreståndarne för filialstationerna i Stockholm och Göteborg måtte erhålla ett tilläggsarfvode af 300 kronor. Denna min hemställan har inom statsutskottet vunnit understöd af herrar *Larsson* och *Thorsson*. Till denna motion ber jag härmed att få yrka bifall, under framhållande af att dessa 300 kronor utgöra den enda ersättning, nämnda föreståndare erhålla för det ökade arbete och ansvar, som åligger dem i deras egenskap af föreståndare. Jag tillåter mig jämväl påpeka, att den uppbörd, som ifrågavarande föreståndare hafva om händer, icke är obetydlig. Enligt uppgift för år 1905 hade den exempelvis vid en af stationerna här i Stockholm uppgått till när 73,000 kronor. De hafva därjämte att utöfva befälskap öfver icke allenast biträdande telegrafister utan äfven biträdande telefonpersonal.

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

På dessa skäl anhåller jag, herr talman, om bifall till ifrågasvarande framställning.

Herr vice talmannen: Jag skall be att på de skäl utskottet anfört få yrka bifall till dess förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talman-
nen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena god-
kände kammaren utskottets förslag.

19- 22 §§ samt slutstadgandet.
Godkändes.

Utgiftsstaterna för telegrafverket.

Utskottet hade ansett sig icke kunna biträda ett af Kungl. Maj:t framställt förslag om inrättande af ett tuberkulossjukhus för telegrafverkets till sjukvård berättigade personal och till följd häraf hemställt, att anslaget till »sjukvård och begravningshjälp» måtte bestämmas till 15,000 kronor och anslaget »fastigheter» till 500,000 kronor i stället för de af Kungl. Maj:t föreslagna beloppen, resp. 19,000 kronor och 538,000 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Hammarlund* och *Larsson* i Lund, hvilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag om inrättande af ett tuberkulossjukhus, måtte bestämma anslaget till »sjukvård och begravningshjälp» till 19,000 kronor och anslaget »fastigheter» till 538,000 kronor.

Efter föredragning af utgiftsstaterna begärdes ordet af:

Herr Larsson i Lund, som yttrade: Utgiftsstaten för telegrafverket upptager, under litt. C. Omkostnadsstat, ett belopp af 15,000 kronor till sjukvård och begravningshjälp. Kungl. Maj:t har för detta ändamål äskat 19,000 kronor. Kungl. Maj:t har nämligen hemställt, att ett tuberkulossjukhus måtte uppföras, och till bestridande af kostnaderna för dettas drift begärt 4,000 kronor. Utskottet har afstyrkt Kungl. Maj:ts hemställan på det skäl, att det ännu vore oafgjordt, huruvida sanatorievård lämpligast borde meddelas i större eller mindre sjukvårdsanstalter, och utskottet har ansett, att, innan denna fråga blifvit löst, man icke borde bevilja det ifrågasvarande beloppet, hvarför utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga denna fråga under förnyadt öfvervägande.

Jag vågar vördsamt hemställa, om det kan vara skäl att, då det gäller ett så högst behjärtansvärdt ändamål som detta, ställa sig afvisande, till dess fackmännen blifvit ense om den ena eller andra arten af sjukvårdsinrättning. Om, såsom jag och herr

Hammarlund i afgifven reservation yrkat, Riksdagen beviljar det af Kungl. Maj:t begärda anslaget, så lär Kungl. Maj:t icke underlåta att taga under ompröfning, huruvida man kan utsträcka planen till anläggande af en eller flere större liknande anstalter. Men i hvilket fall som helst kommer detta lilla sjukhus på 16 sängar alltid till nytta och kan, om man framdeles besluter sig för en större inrättning, då mycket väl inpassas i ett paviljongsystem.

Angående
ny aflöning-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

Jag vågar därför yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att beloppet sättes till 19,000 kronor, och skall jag, med afseende på mom. E. Fastigheter, tillåta mig yrka, att det där upptagna beloppet höjes med af Kungl. Maj:t äskade 38,000 kronor från 500,000 kronor till 538,000 kronor.

I detta anförande instämde herrar *Blomberg, Kjellberg, For-
nander, Vahlquist* och *Rydén*.

Herr Starbäck: Ja, då jag nu ber att få yrka bifall till utskottets förslag, så befinner jag mig i den egendomliga ställningen, att jag talar mot den uppfattning, jag hade såsom kommittémedlem, och då kan ju herr talmannen liksom herrarne förstå, att jag icke kan hålla på så synnerligen länge med ett anförande i denna riktning. Nu få vi väl emellertid komma i håg, att det, efter hvad man får hoppas, endast gäller ett uppskof på ett år, och detta kan ju icke vara så farligt, då, efter hvad jag hört uppgifvas i utskottet, på det medicinska området finnas auktoriteter, som anse, att den utredning, kommittén presterat, icke är fullt tillräcklig.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Den motivering, herr Starbäck nu lämnade till förmån för utskottets förslag, var — helt visst enligt allas uppfattning — ganska sväfvande och bör ej hindra bifall till reservationen. Han menade att ett uppskof på ett år ej vore farligt. Men när det gäller en så viktig sak som att hjälpa dessa stackare, hvilka lida af tuberkelsjukdom, är ett uppskof på ett år likväl ganska betydelsefullt, och jag tror icke, att kammaren bör göra detta uppskof. Det säges i motiveringen, att läkarne icke äro ense om huru denna sak bör lämpligast ordnas. Men skola vi vänta, till dess läkarne blifva ense i frågan, tror jag, att det blir en lång väntan.

Utskottet har uttalat, att det kunde sättas i fråga, att ett tuberkulossjukhus eventuellt borde omfatta flere kategorier af stats-tjänare. Men om man sätter denna sak i gång på sätt Kungl. Maj:t ifrågasatt, så är det ju ingenting som hindrar, att sjukhuset sedermera utvidgas med flera paviljonger, afsedda för andra

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.

(Forts.)

statstjänare. Om man nu gör en början, lägger detta alltså intet hinder i vägen för realiserandet af en dylik plan.

Jag hemställer om bifall till reservationen på det sätt, herr Larsson nu formulerat sitt yrkande.

Herr *Nilson* i Örebro instämde häruti.

Herr Ström: Såvidt jag kunnat finna, var det inom utskottet egentligen icke frågan, huruvida man skulle uppföra större eller mindre sjukhus, som var den bestämmande för utskottets beslut. Därom ansåg utskottet sig ej böra tvista, utan ville helt och hållet öfverlämna detta åt läkarne. För min enskilda del tror jag nog, att de mindre sjukhusen kunna vara af ganska stor nytta, och det kan hända, att flera mindre sjukhus äro bättre än ett fåtal större. Men hvad som egentligen var det bestämmande var, åtminstone enligt min uppfattning, den frågan, huruvida det kunde anses lämpligt att endast för ett enda verk inrätta ett sjukhus. Om vi nu tänka på att telegrafister äro bosatta från det sydligaste till det nordligaste Sverige, så skulle det ju vara mycket olämpligt, att, om en sjuk telegrafist exempelvis vore anställd uppe i Haparanda, under det att sjukhuset låge i södra Sverige, man nödgades föra den sjuka dit ned. Utskottet har tänkt sig den möjligheten, att frågan kunde ordnas så, att icke blott en viss kategori af statstjänare tillförsäkrades sjukhusvård, utan att flera befattningshafvare såväl från järnvägarne som från andra statens verk finge tillträde till sjukhus, för hvilket ändamål man borde anlägga sådana på olika trakter inom landet. Det är detta, som enligt mitt förmenande var det bestämmande, och åtminstone hvad mig vidkommer, biträdde jag af nämnda anledning utskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Ström instämde herr *Anderson* i Hasselbol.

Herr Larsson i Lund: Jag ber att i allra största korthet få mot herr Ström rikta samma anmärkning, som jag i utskottet framställde mot den uppfattning, han nu företräder. Det förefaller mig vara de obotfärdiges förhinder att icke nu vilja göra en liten ringa början med att bygga ett mindre sjukhus på någon plats i riket, därför att detta sjukhus möjligen icke kan rymma alla de sjuka, som finnas från Ystad till Haparanda. Anmärkningen att det skulle vara mindre lämpligt att för ett enda verk uppföra ett sjukhus af det slag, hvarom här är fråga, faller på hvad både telegrafkommittén och departementschefen anført därom, att det alls icke är meningen att sjukhuset skulle stängas för andra. Det framhålles här, att andra verk med tacksamhet skola begagna tillfället att på detta sjukhus bereda vård för sina sjuka.

Då det nu gäller att taga ett första steg och ett så vackert och löftesrikt sådant, vågar jag vidhålla mitt yrkande.

Herr *Söderbergh* i Karlshamn instämde häruti.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt. Förhållandet är nämligen det, tror jag, att det är af största vikt att afbida tiden, för att se huru dessa dyrbara inrättningar, dessa sanatorier och sjukhus, som redan äro ifrågasatta på många områden, komma att verka.

Jag tror, att man har någon benägenhet för att öfverdrifva betydelsen af sanatorievård. I min hemort t. ex. var det två personer, om hvilka läkaren förklarade, att om de komme till ett sanatorium eller en annan sådan inrättning, där tuberkulos kunde botas, så skulle de snart bli friska. Sedan de en tid åtnjutit sådan vård, kommo de tillbaka och dogo kort därefter. Däremot var det ett par andra personer, om hvilka läkaren förklarade, att det var omöjligt att få in dem på sanatorium på grund af att sjukdomen nått en så stark utveckling, att de icke kunde mottagas. De stannade därför hemma, men blefvo i alla fall så småningom fullkomligt friska. Jag har således icke så synnerligen mycket förtroende för dylika inrättningar.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Den siste ärade talaren torde icke behöfva bemötas: det är väl i alla fall att alltför ringa värdesätta läkare och sanatorievård att resonera såsom han gjorde.

För mig ställer sig frågan så, särskildt efter det anförande, som herr civilministern här hållit: Är det möjligt för Riksdagen att, genom att bevilja detta anslag *i år*, bereda 16 platser åt tuberkulösa telegrafjänstemän och därmed kan hända också rädda 16 människolif. Just ur den synpunkten, att man, genom att i år bevilja anslaget, också kan komma att rädda flera sjuka tjänare inom telegrafverket från en förtidig död, har jag låtit de betänkligheter fara, som jag från första ögonblicket hyste mot reservationen.

Ännu en sak till. Det har från mycket vederhäftigt håll upplysts mig att det finnes anledning antaga, att tuberkuloskommittén kommer att föreslå icke stora sanatorier utan små.

På grund af hvad jag anför, instämmer jag i yrkandet om bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag till utgiftsstaten med de än-

*Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

dringar, som föreslagits i den af herrar Hammarlund och Larsson i Lund afgifna reservationen.

Härefter föredrogs utskottets i *mom. i)* gjorda hemställan; och yttrade därvid

Herr Starbäck: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de af utskottet föreslagna anslagssummorna med de ändringar, som betingas utaf de beslut, kammaren i dag har fattat.

Hvad herr Starbäck sålunda föreslagit bifölls af kammaren.

Utskottets hemställan i punkten I förklarades besvarad genom kammarens här ofvan omförmälda beslut.

Punkten II.

Vid denna punkt hade fogats reservation af herr *Thorsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa om bifall till herr Rydén omförmälda motion, n:o 243, hvori föreslagits, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om och framläggande af förslag till pensionering af den icke ordinarie personalen vid telegrafverket.

Punkten föredrogs, hvarefter

Herr Rydén yttrade: Herr talman! Till tröst för alla dem, som längta efter att få slut på detta uttänjda sammanträde, får jag tillkännagifva, att jag icke ämnar fullfölja min första tanke att yrka bifall till min motion n:o 243, detta så mycket mera, som det kanhända är riktigast, att låta denna motion om pensionering af den extraordinarie personalen vid telegrafverket få en vidgad ram, så att den kommer att omfatta den extra personalen äfven vid andra statens verk. Om jag kommer att tillhöra denna kammare nästa år, återkommer jag kanhända med en motion i denna fråga uti hela dess vidd.

Jag vill emellertid, på det att icke utskottets yttrande skall komma att stå oemotsagdt och därmed i viss mån kunna anses af mig godkändt, framhålla några synpunkter med anledning af utskottets motivering på sidan 101 i betänkandet.

Utskottet har, såvidt jag kunnat finna, haft tre hufvudskäl för afstyrkandet af min motion n:o 243:

för det första, att endast ordinarie personal bör komma i åtnjutande af sådan förmån;

för det andra, att betydande svårigheter komma att resa sig mot pensionering af denna personal; och

för det tredje, att denna personal antages mera tillfälligt för kortare tid, att den sålunda icke är stabil.

Beträffande det första af dessa skäl, att endast ordinarie personal pensioneras, tager jag mig friheten hänvisa till sid. 105 och 112 uti det betänkande vi i dag ha att behandla. Där ha vi flera sådana fall, där Riksdagen haft att bevilja pension till extra personal vid telegrafverket. Det är visserligen icke en pensionering i vanlig form, som det i dessa fall varit fråga om, men vi känna väl alla till, att det gång efter annan till Riksdagen inkommer framställningar från vederbörande ämbetsverk om att den och den gamle trotjänaren i ett ämbetsverk skall erhålla pension. Enligt min uppfattning är det icke ett riktigt sätt, att Riksdagen fortfar att behandla denna personals pensionsfrågor efter hittills följda principer eller, rättare sagdt, brist på principer. När dylika pensionsansökningar komma fram till Riksdagen, hemställles det om varierande belopp till dessa personer: 300, 400, 480, 500 kronor o. s. v. Det blir villervalla och ett fullkomligt godtycke att på detta sätt tilldela pensioner, och det kan icke vara hvarken lämpligt eller önskvärdt att fortsätta på samma sätt.

För öfrigt är det en princip, som börjar tillämpas litet öfverallt, nämligen att vederbörande pensionstagare själfva skola i viss mån bidra till sin pensionering. Denna princip kommer icke att tillämpas på alla dessa, som få understöd å allmänna indragningsstaten, eller hvilken stat det nu kan vara, som lämnar pensionen i hvarje särskildt fall. Om man i stället ordnade det så, att det blefve en pensionsinrättning för dessa verk med vissa afgifter, som erlades af vederbörande tjänst innehafvare, komme man därmed att få stadga i pensionsförhållandena för denna personal.

Beträffande svårigheterna, vill jag fråga statsutskottets ledamöter, som ha formulerat denna motivering: »är det så stora svårigheter att öfvervinna, när det gäller pensionering af statens extra tjänare, huru vill man då lösa frågan om allmän folkpensionering»? Här har denna personal en och samma arbetsgifvare, och bidragen till pensioneringen kunna afdragas veckovis eller månadsvis af den aflöning, som utgår, och detta afdrag till pensionskassan kan ju verkställas af vederbörande statstjänstemän. Detta är en betydligt enklare sak än den vi en dag skola taga itu med i fråga om allmänna folkpensioneringsproblemet. Där får man räkna med den svårigheten, att en arbetare ena dagen arbetar åt en arbetsgifvare och den andra dagen åt en annan arbetsgifvare.

I min motion har jag skisserat grunddragen, huru man skulle kunna ordna en pensionering af alla dessa tjänstemän. Pensionen kunde ju utgå efter medeltatet af de tio sista tjänstarens lön. Sedan kunde man t. ex. taga $\frac{2}{3}$ af detta som pensionsunderlag. Antalet tjänstår i statens tjänst är lätt att bestämma, och såvidt jag kan se, möta här icke afsevärdt större svårigheter än beträffande nästan hvilken pensioneringsfråga som helst.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

Angående
ny aflömnings-
stat för
telegrafverket
m. m.

(Forts.)

Jag kan således icke se, att de skäl, som anförts af utskottet, äro några andra än de, som i allmänhet anföras, när man icke vill en sak.

Så är det fråga om det tredje skälet, att denna personal är af mera tillfällig karaktär, att den icke är så stabil. Ja, dess värre får man ju säga, att det ligger någon sanning uti detta. Men det är väl att märka, att om vi vilja se på den bilaga, som jag bifogat min motion n:o 243, och i hvilken jag bl. a. visat tiden för anställandet af denna extra personal, så finna vi t. ex. ännu tjänstgörande personer, som anställdes i telegrafverket redan 1883 såsom linjearbetare och som alltså räkna 24 tjänstår. Man skall ock vid granskning af denna tablå finna, att telegrafverket faktiskt har en kår utaf linjearbetare, som säkerligen blifvit allt mer och mer fastknuten vid telegrafverket. För min del finner jag, att det är icke blott ur personalens synpunkt, utan minst lika mycket ur statens, som en pensionering af denna extra personal bör ifrågakomma. Ju fastare staten kan knyta sina tjänare vid sig själf, dess säkrare garantier har staten för att dess intressen bli tillgodosedda. Ju sämre staten ordnar det för sina tjänare, dess mindre värde komma de att fästa vid sin anställning i statens tjänst. Detta är en synpunkt, som gör, att jag finner ett statsintresse vara förbundet med att man ordnar såväl lönesom pensionsförhållandena på bästa sätt.

Jag skall icke här gå längre in i detta ämne, utan jag har med detta yttrande endast velat ge till känna, att den princip, för hvilken jag gjort mig till taleman i detta fall, är sådan, att den snart måste af staten beaktas. Den har redan beaktats af en del enskilda arbetsgifvare äfvensom af åtskilliga kommuner. Det finnes, som bekant, en hel del privata arbetsgifvare, hvilka allvarligen sysselsätta sig med tanken på ett ordnande af pensionsförhållandena för hos dem anställda arbetare. Det finnes vidare flera af Sveriges stadskommuner, som tagit upp frågan om pensionering af arbetare. Jag vill exempelvis erinra om att i den stad, jag representerar, en kommitté för närvarande är sysselsatt med ordnandet af pensioneringen af stadens tjänare, och här gäller det både menige arbetare och sådana, som befinna sig på de högsta chefsposterna. Jag tror, att denna princip är den riktiga, och jag har velat föra fram den redan i år. Skulle jag tillhöra denna kammare ett annat år, kommer jag, som förut sagts, att framlägga saken för Riksdagen till förnyad pröfning.

Häruti instämde herr *Persson* i Malmö.

Herr Starbäck: Herr talman! Under behandlingen på afdelningen af herr Rydéns motion, om hvilken nu är tal, hade jag tillfälle att flera gånger framhålla, att jag delade de sympatier för själfva saken, som han framfört. Emellertid har icke något

yrkande blifvit framställdt, och det synes mig vara onödigt att ytterligare förlänga debatten i denna fråga. Då vi förut delvis bifallit herrar Lindhagens och Nilssons motioner, ber jag att få framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan i den måndensamma icke genom kammarens föregående beslut besvarats.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls i hvad den icke blifvit besvarad genom kammarens under första punkten fattade beslut.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Nyström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med herr talmannens benägna medgifvande ber jag att få rikta kammarens uppmärksamhet på en handling, som blifvit utdelad till kammarens ledamöter, och som bär titeln: förslag till instruktion för telegrafstyrelsen, utarbetadt af därtill utsedda särskilda kommitéer. I detta förslag till instruktion förekomma ett par stadganden, på hvilka jag skall be att få rikta kammarens äfvensom herr statsrådet och chefens för civildepartementet uppmärksamhet.

I § 38 förekommer en bestämmelse, att om tjänsteman inom telegrafverket gör sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten eller visar vanvörndnad mot förman eller brister i lydnad, eller i öfrigt låter klandervärdt uppförande komma sig till last, så äger telegrafstyrelsen att efter omständigheterna tilldela honom lämplig varning eller fälla honom till böter o. s. v. Men om han upprepade gånger gör sig skyldig till felaktighet, som ofvan sagts, då kan styrelsen, därest han är af styrelsen till befattningen antagen, skilja honom ur telegrafverkets tjänst, eller, om han tillsatts eller förordnats af Kungl. Maj:t, göra underdånig framställning om hans entledigande.

Denna bestämmelse i § 38 är ny, den förekommer icke i någon föregående instruktion för telegrafstyrelsen i den form nämligen, att entledigande kan följa på klandervärdt uppförande äfven utom tjänsten. Bestämmelsen är delvis hämtad ur instruktionen för järnvägsstyrelsen, där den dock förekommer i den modifierade form, att för ifrågavarande förseelse icke stadgas strängare straff än varning, såvida den ej upprepas, då den till och med kan straffas med den skyldiges afskedande.

Nu är det naturligt, att en sådan makt, lagd i en styrelses hand, icke kan medföra någon synnerlig risk, förutsatt, att styrelsen i tillämpningen alltid handlar efter fullt objektiva grunder och lika gentemot alla. Med den nuvarande telegrafstyrelsen skulle jag icke hysa betänkligheter däremot, att en sådan paragraf antoges. Men man kan tänka sig, att sådana förändringar kunna inträda, att denna bestämmelse skulle kunna bli af synnerligen farlig och betänklig beskaffenhet.

Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

Jag får därför vördsamt vädja till herr statsrådet och chefen för civildepartementet att vid behandling af detta förslag till instruktion taga i öfvervägande, huruvida icke någon omformulering af denna paragraf kan ske, så att den icke får det hotande utseende, den nu har. Jag säger »hotande», därför att det är mången inom telegrafverket, som har uttalat sin förskräckelse för just den nuvarande formuleringen.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten vid en annan paragraf i instruktionen, § 41, som helt kort lyder: »tjänsteman må icke vara bosatt utom stationeringsorten». För linjepersonalen och trafikpersonalen har alltifrån telegrafverkets tillkomst funnits den bestämmelsen, att de icke få vara bosatta utom stationeringsorten. Men i detta instruktionsförslag har nu tillkommit äfven en sådan bestämmelse för telegrafstyrelsens tjänstemän. Läser man motiveringen till denna paragraf, så finner man, att kommitterade ha tänkt sig, att icke i något fall — t. ex. i Stockholm, där de dyra bostadshyrorna tvungit ett flertal tjänstemän att flytta ut till någon af Stockholms villastäder — en sådan utflyttning hädanefter skulle få äga rum, och framhålles i motiveringen, att med de nu föreslagna högre lönerna det skall blifva möjligt för tjänstemännen att betala högre hyra och att man därför strängt komme att hålla på att någon utflyttning icke längre skulle komma att tillåtas. Det är alldeles tydligt, att en sådan bestämmelse icke är tidsenlig. Det är icke svårare att komma in till stadens centrum från många af våra villastäder än från utkanterna. Och jag kan icke inse, att det förefinnes något som helst skäl att införa en sådan bestämmelse vare sig för tjänstemän i styrelsen eller för tjänstemän å linjen.

Jag tillåter mig därför att göra en liknande vädjan till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att äfven i fråga om denna paragraf kommitterades förslag icke må godkännas.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen*, *Beckman* i *Djursholm* och *Thorsson*.

Vidare anförde:

Herr Staaff: Herr talman! Med afseende å den senare punkten, som min kamrat på stockholmsbänken, herr Nyström, nys behandlade, vågar jag icke för min del uttala ett bestämdt omdöme, ty jag anser mig icke äga förutsättningar att fullt bedöma den saken, ehuruval det föreföll mig, som om hans yttande äfven i det hänseendet hade mycket tankvärdt uti sig.

Beträffande den första punkten ber jag att så mycket fullständigare få ansluta mig till hans uppfattning och således för min del äfven uttala de starkaste farhågor för den utomordentliga maktfullkomlighet, som man skulle genom en sådan paragraf i instruk-

tionen lägga i telegrafstyrelsens hand, en maktfullkomlighet, som visserligen i viss mån finnes på det militära området, men hvars nytta där har i hög grad ifrågasatts, och som det icke förut, mig veterligen, varit på tal att öfverflytta till det civila området.

*Angående
ny aflönings-
stat för
telegrafverket
m. m.*

(Forts.)

Herr Branting: Jag ber att för min del få instämma i de synpunkter, som nyss framförts af den näst siste ärade talaren, herr Nyström. Jag tror, att han i båda de punkter, han berörde, hade fullkomligt rätt. Det föreligger en verklig fara uti att utvidga det administrativa godtycket på förhållanden, som stå helt och hållet utom tjänsten, så att de lägre tjänstemännen komma att ställas under en uppsikt, som icke kan vara förenlig med deras rörelsefrihet som medborgare.

Jag tror också, att han hade fullkomligt rätt däri, att det icke är i minsta mån tidsenligt att, under åberopande t. ex. af sådana skäl, som att det behöfs tjänstemän, bosatta på själfva platsen, för att vara till hands vid inträffande eldsvådor inom telegrafverket, tvinga dem att bo inom ett visst litet område, då det är faktiskt, att de moderna kommunikationsmedlen möjliggöra detta områdes rätt väsentliga utvidgning.

Jag ber således att äfven för min del få förena mig med de båda sista talarne i deras erinringar.

Herr Starbäck: Utan att försöka ingå på något bemötande af de anmärkningar, som anförts mot vissa förslag i telegrafkommiterades betänkande, del 2, ber jag att få fästa kammarens och herr civillministerns uppmärksamhet därpå, att den ena af de åberopade paragraferna, delvis åtminstone, är hämtad ur instruktionen för statens järnvägar, där motsvarande bestämmelser, något skärpta, återfinnas.

Herr Thorsson: Man kan icke sätta likhetstecken mellan järnvägens tjänstemän och telegrafverkets tjänstemän. Det finnes visserligen en viss likhet dem emellan, men i detta fall kan den alls icke göras gällande. Man kan nog, särskildt i fråga om järnvägens betjäning och tjänstemän, förelägga dem att ha sina bostäder i närheten af tjänstgöringsstället, på det att de må vara till hands i den händelse, att så skulle behövas, äfven å tider utom den ordinarie tjänstetiden, men något sådant anser jag icke bör tillämpas med afseende å dem, som äro anställda i telegrafverkets tjänst. Det är en orimlighet att begära, att dessa tjänstemän, hvarom här är fråga, skola vara tvungna att bo inom vissa kvarter för att kunna vara till hands, om så skulle påfordras, äfven för sysselsättningar, som falla utom tjänsten och utom den ordinarie tjänstgöringstiden. Det kan väl icke vara riktigt.

Herr Starbäck: Jag vill endast säga, att den paragraf, som

jag nyss syftade på, var icke den, som afsåg bostaden, utan den andra af herr Nyström berörda paragrafen.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för statskontoret jämte i ämnet väkta motioner, och

n:o 145, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående organisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet, dels ock två i ämnet väkta motioner.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

lagutskottets utlåtanden:

n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, dels ock sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner;

n:o 61, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarne, dels ock två med anledning af denna proposition afgifna motioner;

n:o 62, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 20 § 1 mom. och 22 § af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896, dels ock två med föranledande af denna proposition väkta motioner;

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsådon på landet; och

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd; samt

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i anledning af väckt motion angående omorganisation af fältläkarekåren.

§ 11.

Ordet begärdes häruppå af

Herr vice talmannen, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att kammaren ville besluta, att å föredragningslistan för

morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden uppföra bevillningsutskottets betänkande n:o 35, med förslag till förordningar om frihamn och om frilager, och bevillningsutskottets betänkande n:o 36, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m., i nu nämnd ordning, näst efter lagutskottets utlåtande n:o 54, samt att öfriga ärenden må uppföras i den ordningsföljd, hvori de å föredragningslistan för i dag finnas upptagna.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>N. Svensson</i> i Olseröd under 4 dagar fr. o. m. den 15 maj				
» <i>A. O. Rune</i>	» 5	»	» 17	»
» <i>J. Jeansson</i> i Kalmar	» 4	»	» 18	» och
friherre <i>J. Hermelin</i>	» 4	»	» 18	» »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,37 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Rättelse

i Andra Kammarens protokoll n:o 54.

Sid. 7. Det i slutet af näst sista raden förekommande skiljetecknet (;)
skall utgå.

Sid. 10. Rad. 9 uppfifrån *stär*: utvidgningar
läs: behandling